

REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXVIII. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

Ára: 500 Ft

2021. DECEMBER

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jászkun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságaikat Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempciónális diplomáját.

*Minden kedves olvasónknak békés karácsonyi ünnepeket
és boldog új esztendőt kíván a szerkesztőség.*

A Jászsági Hagyományörző Egylet tagjai Jászberény főterén

Fotó: Suba Bea

TARTALOM

A jászok és a kereszténység II. rész.....	2-6. oldal	70 éve halt meg Binder Ottó tábornok úr Kunszentmártonban.....	22-23. oldal
„Légy üdvözölve jászberényi református egyház!” Bethlenfalvi Simon Ferenc református lelkész élete és emléke.....	6-10. oldal	Búcsúkoncertet adott és felosztott a The Árpád Darázs Singers	23. oldal
EMLÉKEINK SUBLÓT JÁBÓL		VERSELŐ MAGYAROK.....	23. oldal
Szuchányi Éva Izabella két élete.....	11-17. oldal	Tudományos konferencia Jászapátin.....	24-25. oldal
Könyv a jász ekegyárosról.....	14. oldal	Helytörténeti konferencia Lajosmizsén	26. oldal
Légszennyezés és megoldási javaslatok Jászberényben		Csikós Sándor nagykun kapitány köszöntése.....	26. oldal
a 19. század második felében	15. oldal	Emléktáblát avattak.....	27-28. oldal
Viseletkonferencia Egerben.....	16-17. oldal	Lajosmizei népdalok.....	28-29. oldal
Emlékezés régi jászberényi tanárokra		Helyi értékek napja a kunszentmártoni járásban.....	29-30. oldal
XXVIII. Igazgatók III.....	18-20. oldal	Szatócsbolt Múzeum nyílt Jászapátin.....	31. oldal
Hagyományörzők köszöntése a Jász Múzeumban.....	21. oldal	Egyesületi kirándulás Ceglédre és Jászkarajenőre.....	32. oldal

A jászok és a kereszténység II. rész

A jászok római katolikus vallási élete a török hódoltság idején

A török hódoltságot megelőző években a királyainknak együtt adózó jászági falvak lakói keresztények voltak. Vallási életükre azonban a kereszténységen belüli szétszakítottság volt a jellemző. A katolikusok között voltak, akik a püspökség alá tartozó egyházmegyei papok által közvetített tanokat követték, és voltak, akik a térítő ferencesekhez húztak. A ferenceseknek a jászokra gyakorolt, nem elhanyagolható hatását több tényezőnek is tulajdoníthatjuk. Zsigmond uralkodását megelőzően lényegében egyedül ők ismertették meg a jászokat a római keresztény tanokkal, s minden bizonnyal ők szervezték vallási életüket is. A megtérítésükért hálás jász nép által építtetett jászberényi kolostort a felépülte után néhány évvel, 1492 körül a mariánusoktól a rendnek az 1514. évi parasztháború szellemi előkészítésében és a háborúban is nagy szerepet játszó plebejus nézeteket valló obszerváns ága vette át. S a középszintű egyházi igazgatás kiépülte és az egyes plébániáknak papokkal történő ellátását követően a ferencesek és a jogokat birtokló egyházmegyei papok érdekei gyakorolták ütköztek.

A jászokra jelentősen hatott a reformáció is, melynek következtében a jász főváros törvényhatóságilag is két részre, Jászvárosra és Magyarvárosra szakadt. Feltehetően a berényi plébániatemplom papja hívei egy részével, és a jászkiséri plébánia is a reformata ecclesiához csatlakozott. Ahogy Pintér Jenő, a jászberényi levéltárban őrzött oklevelek kiadója fogalmazta, „vallási villongás tüze lobogott a városban”.

1526. szeptember 12-én a Mohácsnál győztes török seregek a királyi udvartól magára hagyott budai várba is benyomultak, azt kifosztották, s szűk kétheti ott tartózkodás után átkeltek a pesti oldalra, és a Duna-Tisza közén megindultak déli irányban. Október 10-én hagyták el az országot. A Budáról visszavonuló seregek egyik csapatteste felégette a várossal együtt a jászberényi kolostort is. A jászágiak ekkor ismerkedtek meg először közelebbről a törökkel. A ferencesek 1530-ban visszatértek és rendbe hozták otthonukat. P. Szécsényi Bálintot 1535-

ben Jászberényben találjuk, aki 1548-ban Szécsényben tűnt fel újra mint gyóntató pap. Ugyanebben az évben az obszerváns ferencesek tartományi gyűlése megszabta, hogy miként kell fellépni a lutherizmus bűnébe eső rendtaggal szemben, s egyidejűleg megtiltotta a lutheránus könyvek birtoklását. Azonban ezeket a végzéseket később is meg kellett újítani, ami nem feltétlenül arra utal, hogy mindenki lelkiismeretesen alkalmazkodott volna hozzájuk.

A jászberényi rendház befogadó-képessége elégséges lehetett ahhoz, hogy 1537. május 20-án, Pünkösdpénként itt tarthassák meg az Üdvözítőről elnevezett magyarországi szalvatoriánus ferences rendtartomány káptalanját, tartományi gyűlését, amelynek 50 résztvevője volt. A gyűlés előtt a generális általános biztosa végigjárta a kolostorokat és sok olyan hiányosságot tapasztalt, amelyek Szent Ferenc szigorú szabályaival összeegyeztethetetlennek bizonyultak. Ezeket a szabálytalanságokat Jászberényben a tartományi gyűlésen ekképpen orvosolták. A kolostorok éléstárába a továbbiakban tilos világiakat küldeni, foglalkoztatni, tilos csirkéket nevelni és tyúkokat ültetni, lovakat vagy ökröket tartani és azokkal járni. Megújították azt a szabályt is, hogy a szerzetesek sehová, még vidékre kéregetni sem mehetnek egyedül. Megtiltották, hogy a kezdő növendékeket egyik kolostorból a másikba küldjék, s őket kéregetni sem engedték. A rendtartomány örének kellett kiválasztania egy kolostort a növendékek számára, s neki kellett meghatározni azt is, hogy a szerzetesek és a növendékek közül kik viselhetnek fa sarukat, s kik nem. Ismételtén szükségesnek tartották megkövetelni, hogy a betegekkel többet és gondosabban törődjenek, s az eddigieknél jobban bánjanak. Ebben az időben a jászberényi ferencesek egészen Bogácsig eljártak alamizsnát kéregetni. 1539-ben Budán tartották meg a ferencesek a két éves esedékes rendtartományi közgyűlést, amelyen az 1541. évi közgyűlés színhelyéül ismét Jászberényt jelölték ki. Azonban a bekövetkező háborús események miatt – 1541.

augusztus 29-én I. Szulejmán szultán serege csellel elfoglalta Buda várát, s ott most már tartósan berendezkedett – a jászberényi közgyűlésre nem került sor. 1542-ben a nagyváradi Szentlélek kolostorban gyűltek újra össze Fráter György oltalma alatt. Ezen a közgyűlésen a török által fenyegetett kolostorokban lakó testvéreknek, így a jászberényieknek is megengedték, hogy két lovat és kocsit tarthassanak, amivel szükség esetén elmenekülhetnek. 1537-től a berényi ferenceseknek Bogácsról le kellett mondaniuk Fülek javára, itt már többé nem gyűjthettek alamizsnát. 1544-ben a közgyűlés megbízta az esztergomi őrség előljáróját, határozza meg, hogy a Pest megyei Káta nevű települések közül, – ahova 1541-ig a budai és pesti szalvatoriánusok jártak alamizsnát gyűjtögetni, minthogy nincs remény kolostoraik helyreállítására –, ezután mely településekre járjanak a jászberényiek és melyekre a gyöngyösiak alamizsnáért.

A jászberényi kolostor előljárója volt 1531-ben Peterdi János, 1533-ban Hunyadi Ferenc, 1543-ban Kápolnai Mátyás, egyben a rendtartomány fő őre is. Arról is tudomásunk van, hogy 1543-ban a jászberényi katolikus papok, akik akkor már csak ferences atyák lehettek, bevándoltak Mehmed budai pasa előtt egy Jászberény vidékén működő protestáns hittérítő. A pasa meghallgatván a protestáns lelkész érveit, annak „tanait a józan ésszel inkább megegyezőknek találván, mint az ellenkezőket, őt magát azzal a megjegyzéssel bocsátotta szabadon, hogy a Krisztusról szóló felfogásán is módosítania kellene”. Azt csak mellékesen jegyezzük meg, hogy a török hatóságok a protestánsok és a katolikusok közötti hitvitákban rendre a protestánsoknak fogták a pártját.

Buda elfoglalása után hamarosan sor került a Jászág hódoltatására is. A rendek az ország védelméről tanácskozó 1542. évi beszercebányai országgyűlésen a jászberényi ferences kolostor várra történő átépítésének szükségességét hangsúlyozták, azonban a megfelelő intézkedéseket, az anyagi áldozathozatalt a királytól várták.

I. Ferdinánd azonban nem hozott anyagi áldozatot azért, hogy a jászberényi várat a magyarok megépíthessék, a rendek pedig „sajnálattal” mondtak le Jászberény megerősítéséről. A tervezett várépítés hírére Miklós testvér Mehmed budai pasától kért oltalomlevelet, hogy a ferencesek továbbra is a jászberényi kolostorban maradhassanak. A pasa ekkor még Kopy Istvánt, a város ispánját arra utasította, hogy a szerzeteseket a kolostorban ne zaklassák.

Mehmed a szultán 1543. évi hadjárata során elfoglalta Visegrád és Nógrád mellett Hatvánt is. A hatvani palánk elfoglalásával a Jászság de facto török kézre került. Ezt maguk a törökök is így gondolhatták, ugyanis már 1544-ben ideiglenesen felállították az egri vári szandzsákot. 1545–46-ban, miután Csandarlizále Halil bég elkészítette a nógrádi és hatvani szandzsák összeírását, az egri vári szandzsákot, többek között azért is, mert Eger vára a magyarok kezén maradt, megszüntették. A törökök ekkor még tiszteletben tartották Jászberénynek és a Jászságnak a középkorból fennmaradt szabadságát, adózásának módját, és kapcsolatát főbírájával, a nádorral. A Jászságot szultáni házbirtoknak nyilvánították.

Az első török összeírás idején a hódítók a Jászság területéről Jászberényben István, Antal és Filip, Jászárokszálláson Máti, Jászágón Pál, Jászapátin Gergel, Négyszálláson Pál és Jászjáköhalmán szintén Gergel nevű papot tüntettek fel. Egyes számítások szerint a török hódítás a Jászság katolikus papságának 60–70%-át azonnal elsöpörte szolgálati helyéről, s a papok száma az ezt követő két évtizedben tovább csökkent, az addig el nem futottak mindössze 10%-a maradt állomáshelyén. A Jászság plébániái nagyjából pap nélkül maradtak.

A ferences kolostor a török hódoltság után is tovább működött, egészen addig, amíg az új urak 1568-ban palánkvárrá nem alakították át. 1544-ben 6 pap és 11 laikus testvér, 1550-ben 6 pap és két laikus testvér, 1563-ban, mint az összesen 109 tagot számláló rendtartomány második legnépesebb kolostorában 18 szerzetes, 1567-ben pedig 15 pap élt a jászberényi házban. 1544-ben Nagyfalusi Albert, 1548-ban Hunyadi Ferenc, 1550-ben Horhi Mátyás, 1552-ben újra Hunyadi

Ferenc, aki egyben az esztergomi kerület őre is volt, 1554-ben Váradi János, 1558-ban Tivadari Egyed, 1559–60-ban Cserőgyi Benedek jeles hitszónok, 1553–54 között a magyarországi rendtartomány vezetője, 1558–60 között a rendtartomány kormánysegédje volt a kolostor előljárója. 1565-ben ide helyezték Ederesi Lászlót. Még 1558-ban a protestánsok támadásainak visszaverésére hitszónokként Jászberényben működött Szegedi Ferenc, az esztergomi kerület őre, 1565-ben pedig Gyulai Ambrust rendelték Jászberénybe hitszónoknak.

A ferencesek a török hódoltság alatt is igyekeztek korábbi tevékenységüket folytatni. 1547-ben a gyöngyösi és jászberényi barátok a budai pasától szereztek menlevelet ahhoz, hogy a nép közé alamizsnát koldulni járhassanak, és a két évente sorra kerülő rendi közgyűléseket biztonságban látogathassák. 1550-ben a Nagyváradon megtartott rendi közgyűlésen arról is határoztak, hogy a jászberényi ferencesek Nagykatára, Boldogasszonykátára és Szentlőrincskátára is eljárhatnak adományokat gyűjteni. 1559-ben Zeleméry egri főtisztartó a várba beszállított tizedbárányokból 6 bárányt juttatott a jászberényi ferenceseknek.

1564-ben Mehmed budai pasa rendeletben kelt a szerzetesek védelmére. A török védelme alig tartott egy-két évig, ugyanis 1567-ben nekiláttak a jászberényi ferences templom és kolostor palánkvárrá történő átépítéséhez, s a szerzeteseket elűzték addigi otthonukból. A török palánkvárat 1580-ban tűzvész rongálta meg, azonnal helyreállították. 1594-ben a 15 éves háború hadi eseményeinek következtében a törökök a jászberényi palánkot egy időre elhagyták. Miután a hadi helyzet később javukra változott, visszatértek, azonban 1620 körül a palánkvár ismét leégett, s ezt követően a megszállók már hagyták elpusztulni. A jászberényi erősséget utoljára egy 1621 késő tavaszáról származó irat említette.

A török palánk, a Dzsánfedá felépítésével viszonylag nagyszámú török katonai kontingens, 392 fős őrség állomásozott Jászberényben, s időnként közülük egyesek hatalmi túlkapásokba estek. A jászberényi 10. számú, valamikor 1583. január 25. – 1584. január 13. között keletkezett török oklevélből arról értesülünk,

hogy Jászberény előljárói panaszt tettek Hüszejn budai kajmakámnál, a pasa helyettesénél, „*hogy a város templomában tanuló fiúkat egyesek zaklatják és háborgatja*”. A berényiek elpanaszolták, hogy „*Divána Ahmed ... személyesen a templomba ment ... a ráját verte és a fiút elvette*”.

A török hódoltság és a plébános „Lutherré” válása miatt a jászberényi katolikusok plébános nélkül maradtak. 1550-ben a város már bizonyosan két önálló tanácscsal rendelkező részre, a katolikus Jászvárosra és a református Magyarvárosra szakadt ketté, s ez a helyzet fennállt egészen 1595-ig, a 15 éves háború Jászságot érintő eseményeiig. 1670-ben a katolikusok visszakapták a plébániatemplomot. Ettől az időtől kezdve a gyöngyösi ferencesek küldtek Jászberénybe olyan hithirdetőket, akik a városban is laktak. Így 1570-től 1574-ig Csanádi Lukács, 1574-től 1576-ig Gyöngyösi Imre, 1576-tól 1585-ig pedig Gyöngyösi Mihály teljesített szolgálatot a Nagyboldogasszony plébániatemplomban, amely 1583-ban bizonyosan működött, mert egy török levél szerint benne működött az iskola.

A 15 éves háború következtében a jász főváros lakóinak vezető és tehetősebb rétege Fülekre, Gyöngyösre és Szerencsre menekült. A kettészakadt Jászberény mindkét önkormányzata, Jászvárosé is, Magyarvárosé is feloszlott, megszűnt működni. A jászberényi lakosok egy része szintén a királyi Magyarország területére menekült. A lakosság nagyobbik része azonban a települést nem hagyta el, a Zagyva mocsaraiba, a Mátra rengetegeibe húzódott. A jász főváros csak 1617-től települt újjá, pontosabban ettől az időtől működött újra az önkormányzat.

Hogy mi történhetett a Jászberényben maradt lakosokkal abban a bő két évtizedben, amikor a város „*lakóitól elhagyott*” volt, nem tudjuk. Azonban nem jelentéktelen visszamaradt lakosságra utal, hogy Sáros András szerint egy, az egri egyházmegyéhez kötődő pap már 1596-ban, mint plébános költözött a városba. N. István Egerből érkezett Jászberénybe, 1596 és 1602 között teljesített szolgálatot a városban, majd visszatért, s egri kanonok lett. Őt követte Veres (Textoris) György, aki 1602-től 1632-ig volt Jászberény plébánosa. Az eddigi feldolgozások alapján nem tudható, Textoris

György ferences szerzetes volt-e. Mindenesetre elgondolkodtató, hogy Szántó Konrád szerint: *„Ebben a teljes magára hagyatottságban nagy esemény volt a vándorbarátok megjele- nése.”* Tehát Szántó szerint 1617-ig, s még azután sem volt egyházmegyei plébánosa a városnak. Egyetértve P. Kőnig Kelemennel, aki azt hangsú- lyozta, hogy a jászberényi főtemp- lom 1624. évi tatarozása is egy fe- rences vándorprédikátor hatásának köszönhető.

Tény, hogy város újjátelepedését követően már csak egy egységes magisztrátus szerveződött katoli- kus dominanciával. A jászberényi reformátusoknak többé már nem sikerült önálló törvényhatóságot létrehozniuk.

Jászberényben tehát a 17. század kezdetétől működött katolikus plé- bánia, s ebben a ferencesek szerepét nem lehet letagadni. Ugyanekkor a Jászságban – 1610 és 1660 között – a paphiánynak és a katolicizmus tér- vesztésének mélypontján a gyön- gyösi ferencesek vándormissziós te- vékenysége mentette meg a jászsági falvak katolikus hitét, s a ferencren- di források szerint a „barátok”, mint már fentebb említettük, Jászberény- ben is jelen voltak. Egyértelműen a ferencesek befolyásának tudható be az is, hogy számos gyöngyösi ifjú a világi papi pályát választotta élethi- vatásul vagy jezsuitának állt akkor, amikor *„Szent Ignác fiait”* még meg sem jelentek ezen a vidéken. Pl. az 1597-ben már Gyöngyösön született Jászberényi Tamás szintén a Jézus Társaság (Societas Jesus), vagyis a jezsuita rend tagja lett.

Jászberény elmenekült lakói visz- szatelepülésüket követően, miután plébánosuk volt, részesei lehettek az újraindított katolikus hitéletnek. A 15 éves háború hadi eseményei és az évtizedes elhanyagoltság okoz- ta romlás miatt (a templom *„elhá- nyagolt teteje és fala néhány helyen enyészetnek és pusztulásnak indult”*), engedélyt kellett kérjenek a török hatóságoktól a Nagyboldogasszony plébániatemplom tatarozására. A hatvani kádi janicsár tiszteket kül- dött ki a valóság felderítésére, akik a jászok kérelmét valósnak talál- ták. A kádi ennek következtében 1624. június 19-én kelt levelében engedélyt adott *„az említett szeren- csétlen templom elmozdult és eredeti helyéről kikerült átkozottul hitvány részeinek kijavítására és újjáépítésé- re”*. A kádi leveléből sejthető, hogy a

Nagyboldogasszony plébániatemp- lom akkor már valamilyen formá- ban működhetett, a törökök ugyanis szükségesnek tartották megjegyez- ni, hogy a templom *„a gyaurok közös- ségének és a hitetlenek gyülekezetének haszontalan szokásai és dőre törvényei szerint gonosz imádság és hamis eskü- vés székhelye”*. 1632-ben Gyöngyösi Gergely vette át a jászberényi paró- kiát. Közel három évtizedig, 1659- ig szolgálta a híveket, idős korára való tekintettel hagyta el a plébá- niát és jászberényi házában adta át lelkét teremtetőjének.

A jászberényi lakosok a templo- mukat alaposan felújították, mert a török hatóságokban feltámadt a gyanú, hogy a régi helyett a tiltás ellenére nem új templomot építet- tek-e? Ibrahim budai kajmakám 1639. évi rendeletének kiadását megelőzően vizsgálatot folytatott, hogy a felújított templom eredeti helyén, az eredeti alapokon épült-e fel, s a régi templomnál nem szé- lesebb, nem magasabb-e. Miután bebizonyosodott, hogy a felújított templom az eredeti alapokon épült újra fel s a régi templomnál sem szélesebb, sem magasabb nem lett, megparancsolta: *„Az ügybe senki ne avatkozzék.”*

1649 a jászsági katolikusok szá- mára rendkívül jelentős év volt, ugyanis missziós körútja során há- rom napra ellátogatott Jászberény- be Ibrishimovich (Imbrissimovich) Marián boszniai ferences missziós püspök, aki Nagyboldogasszony ünnepén, augusztus 14-én Jászbe- rényben konszekrálta, felszentelte a Mária Mennybemenetele (*„Mennybe Felvett Boldogságos Szűz”*) plébánia- templomot, s a következő napokban, augusztus 15-19-én a plébániatemp- lom búcsújára odasereglett tömeg- ben, és Gyöngyösről visszatértében, augusztus 30-án több száz, összesen 590 embert bérmált meg, erősített meg a hitében. Közülük 250 hívő az ünnepen, augusztus 15-én vette fel a szentséget. Látogatása idején Ibrissimovich Jászárokszálláson is járt.

A missziós püspöki látogatás erő- teljesen fellendítette a katolikus hitéletet. Valószínűleg lelkesítő, buzdító hatásának tulajdoníthatjuk, hogy 1651-ben Gyöngyösi Gergely két, Szent Illés és Szent Donát tisz- teletére megáldott, öt mázsás ha- rangot tudott öntetni a templom ré- szére Pozsonyban. Egy évvel később aranyozott ezüst ampolna készlet

(a misénél a vizet és a bort tartal- mazó edény) is készült az egyház- község részére. Az edények felirata PRO TEMPLO BMV ASSUM PTAE IN JASZ BERENI 1652 (Menny- be felvett Boldogságos Szűz Mária temploma részére Jászberényben 1652). Valószínűleg a készlet része egy kehely is. A frissen konszekrált, a missziós püspök által felszentelt plébániatemplom 1651 júniusában leégett. A helybeliek a tetőszerke- zetet gyorsan megjavíthatták, egy 1663. évi török oklevél már csak a Zagyva áradásai által megrongált templom körüli kőfal (a temetőkerít- és javításáról tájékoztat.

A korábbi vélekedések ellenére minden bizonnyal a főpásztori lá- togatással állhatott kapcsolatban a *Jászberényi Deák Céh* megalapítása is. 1867-ben a Századok című történel- mi folyóiratban bemutattak egy ke- rek alakú réz pecsétnyomót Szalay Ágoston (történetbúvár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja) híres gyűjteményéből, amelynek körirata a cikk szerint: SIGILLVM CEHAE LITERATORUM DE JASZBERIN volt, a köriraton belül kétoldalt pe- dig tulipánokkal övezve Szűz Mári- át ábrázolta a vésnök. A kis közle- mény nevét titokban tartó szerzője úgy vélte, hogy a pecsétnyomót a 16. században készítették, a literátus cé- het irodalmi társaságnak fordította magyar nyelvre, s azt feltételezte, hogy ebben a jászberényi irodal- mi műhelyben vethették papírra az 1698-ban kinyomtatott *„Hajdani emlékezetes nemes Nagy-Kúnságnak, vitézek anyjának romlásáról”* és a Thaly Kálmán által felgyűjtött *„ne- mes Jászság, híres Kúnság”* kezdetű verses krónikákat. Thaly Kálmán a Századok szerkesztője még ebben az évben egy lapalji jegyzetben ar- ról tájékoztatta a folyóirat olvasóit, hogy a pecsét körirátát korábban hi- ányosan közölték, ezért azt helyes- bítette és közzétette az immár hite- les köriratot: *„SIGILLVM * CEHE * LITERATORUM * JASZBERENI- ENSIS * JESUSMARIA **. A pecsét tulajdonosára, Szalay Ágostonra hivatkozva megírta, hogy a pecsét- nyomó valójában ezüstből készült, s annak keltezését a 17. század elejére módosította.

Gyárfás István történetíró, a jászok és a kunok történeti kutatásának 19. századi klasszikusa megkísérelt adatokat gyűjteni a jászberényi li- terátus céhről, de nem járt sikerrel. Mint írta, a megoldáshoz a véletlen

segítette hozzá. Ugyanis Hornyik János Kecskemét város történetéről írott monográfiájában azt az oklevelet is közölte, amelyet Wes-selényi Ferenc nádor adott ki, s amely a kecskeméti katolikus egyházközségben a „Római Igaz hiten lévő Böcsülletes Deáeki rend” által 1651-ben a boldogságos Szűz Mária tiszteletére alakított „Deákok czéhe” vallásos társulat szabályait tartalmazza. Minthogy a jászberényi pecsétnyomón is Szűz Máriát ábrázolták, Gyárfás arra következtetett, hogy az ott alakult céh is hasonló lehetett a kecskemétihez, sőt a Kecskeméten megtelepedett ferencesek a jászberényi literátus céh elvesztett szabályzata alapján szervezték meg vallásos társulatukat. Ennek következtében Gyárfás a pecsétnyomó 16. századi keltezését elfogadta.

Gyárfás jól látta, hogy a protestantizmus széleskörű elterjedésének időszakában a katolikus vallásos társulatok létrehozásának elsődleges célja a hit megerősítése és védelme volt, tudniillik a céhtagság, (pl. a kecskemétiből alapszabálya szerint kilépni nem lehetett), elvileg azt biztosította, hogy a tag élete végéig megmaradt a római katolikus hiten, valamint azt is, hogy a ferences rend kecskeméti megtelepedésében, mint kibocsátó közösségnek szerepe lehetett a jászberényi rendháznak is. Szerinte a deák céh, a pápista egyesület 1546-ban alakult meg. A vallásos társulat megszervezését a ferenceseknek tulajdonította és ezzel kapcsolatban szükségesnek tartotta hangsúlyozni, hogy a jászok által a ferencesek számára 1471-ben felépült templomot is a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére szentelték fel. Gyárfás azt is tudni vélte, Kecskemétre, miután az ottani plébánia a török hódoltság elején már megszűntette működését, a katolikus hitélet fenntartására a jászberényi klastromból küldtek szerzeteseket, elsőként 1546-ban Szerém-Újlaki Ferencet.

A jászberényi literátus céh pecsétnyomója köriratának a kulcsszava a „literátus” jelző. Az irodalmi társaság tagjaként értelmezett jelző nyelvünkben 19. századi fejlemény. A literátus szónak eredetileg más volt a jelentése. A literátus tudományos műveltséggel felkészült, tanult, tudós embert jelentett. Még a 18. században is hasonló volt a jelentése. Pariz Pápai Ferenc először 1710-ben Lőcsén kiadott latin-magyar

szótárában a literátus szóval és szócsaládjával kapcsolatban a következőket találjuk: Literatura – deákságnak mestersége, író mesterség. Literátor – deákos, deáki tudományt terjesztő. Literátus – tudós, jó deák. Tehát Gyárfás nyilvánvalóan helyesen hozta kapcsolatba a jászberényi és a kecskeméti deák céhet Mi úgy látjuk, hogy a jászberényi deák céh létrehozatala Ibrissimovich Marián látogatásához köthető, hiszen a missziós ferences püspök látogatását követően alakult meg a kecskeméti céh is.

Az 1600-as években a Jászberényben szolgálatot teljesítő gyöngyösi ferencesek előbb az egyik hívő házában húzódtak meg, majd betelepültek az akkor még üresen álló plébániaházba (paplakba), s a plébánia adminisztrálását annak ellenére sem akarták visszaadni a püspökség részére, hogy ekkor már a püspökség képes volt világi papot küldeni Jászberénybe. Pálffy Tamás egri püspök 1663 táján kezdeményezte a katolikus egyházi birtokok és a falusi papság megélhetését biztosító papföldek, szőlők, malmok visszavételét a lelkészi negyed és a főesperesi heted biztosítására. Püspöksége idején éledni kezdett az addig halódó papi utánpótlás: a vörös ruhás kispapok nagyszombati szeminárium, a római német-magyar kollégium, főleg pedig a püspök által megnyitott Kisdy papnevelő most már évente 8-10 papot bocsátott az egyházmegye rendelkezésére, s közülük egy-kettő jutott a Jászságba is.

Pálffy a ferencrendiektől visszavette a nagy lélekszámú jászberényi plébániát. 1661-64 között még ferences szerzetes pap volt a plébános. P. Nagy Lukács Pálffy Tamás egri püspöknek, a plébános beiktatása évében írott leveléből tudható, hogy a templom, a harangláb és a parókia rossz állapotban volt, ugyanakkor azt is, hogy „igen szép” gyülekezet volt Jászberényben, „oly annyira, hogy „nem is fogadja be a templom ... magán a fölső kóruson több mint 300 ifjú szokott megjelenni”.

1667 nyarán Pálffy Tamás egri püspök a ferencesek jászberényi törekvései miatt tiltakozó levelet küldött a gyöngyösi ferencrendi gvardiánnak, melyben többek között ezeket írta: „Nem tudom, kinek felhatalmazására, vagy utasítására foglalta el Főtisztelendőséged a jászberényi plébániát, mely régtől fogva az én joghatóságom alá tartozik.

Főtisztelendőséged itt néhány hét óta engedélyem nélkül prédikál, kiszolgáltatja a szentségeket annak ellenére, hogy kiközösítés terhe alatt tilos szerzetesnek saját rendi templomon kívül másutt a megyéspüspök engedélye és beleegyezése nélkül plébánosi ténykedéseket végezni. Ezért XV. Gergely pápa Incontabili Dei providentia kezdetű bullája értelmében a fent jelzett kiközösítés terhe mellett felhívjuk és parancsoljuk, hogy a jászberényi plébánia adminisztrálásával, a plébánia-templomban való prédikálással azonnal hagyjon fel. A plébános anyagi javait se fordíts saját vagy rendje céljaira.”

1668-ban, október 27. és november 5. között, minden bizonnyal a jászberényi tanács kezdeményezésére IV. Mehmed szultán rendeletet küldött az egri pasához, valamint az egri és hatvani kádihoz. A szultáni rendelet korábban Jászberényben őrzött példányának a hátlapjárta magyar nyelven a következőket jegyezték fel: „Szultán Mohomet császár levele, hogy a páter házára semmi török, se rab ne szállhasson, az ajándékért ne affligálja” (követelje). Szántó Konrád ezt a szultáni rendeletet, talán a páter szó használata miatt is, amely pappá szentelt szerzetest is jelenthet, a ferencesek Jászberény vallási életében játszott meghatározó szerepének bizonyítékeként értelmezte.

A jászberényi plébánia ügye ekkor még nem jutott nyugvópontra. 1672-ben a ferencesek a helyi polgárok segítségével ismét megpróbálták megtelepedni a városban. Nem kisebb méltóság, mint az esztergomi érsek pártfogását kérték a tervükhöz. Almásy Heves és Külső-Szolnok megye főispánja a gyorsaságban vélte megtalálni a megoldás kulcsát. Azt javasolta, hogy Szegedy püspök kérje ki a váci főpásztortól a legmegfelelőbb jelöltet, Horváth Jánost és helyezze a megüresedett jászberényi plébániára. Ha a váci püspök erre nem hajlandó, az egri egyházmegyéből Jelkóczi Jánost tartotta a legalkalmasabbnak, hozzátéve: „Csak a város valamely difficultást (nehézséget ne okozzon, ne, gátolja) némi excessusaiért ne tegyen.”

Jászberényi Gáspár ferences tartományfőnök 1669-ben a következőképpen összegezte a gyöngyösi ferenceseknek a hódoltság idején végzett munkásságát: „A török hódoltság alatt a megszállás óta Gyöngyös a testvérek jeles tanszékét képezi. A gyöngyösi rendi testvérek

beszédjeire oly nagy számban jön a nép, miként hasonló az ország egyetlen városában sem látni, számuk sokszor a háromezretet meghaladja. Hogy a gyöngyösi rendi testvérek minő munkát fejtettek ki a vidéken s minő eredménnyel dolgoztak az Úr szőlőjében, azt elmondani nem lehet. Köröskörül több mint háromszáz községnek úgyszólván egyetlen lelkésze nem volt, aki az Úr igazságára vezette volna a népet. Egyedül a testvérek járnak be a falvakat, magyarázzák a hittant, oktatnak szóval és példával és szolgálják ki a szentségeket. A lelkek iránti buzgóságukban az élet viszontagságai fölé emelkednek, nem félnek a törökök üldöztetésétől és ütlegetől, sőt még a haláltól sem. Ha az idők zivatara és a háború borzalmi közepette nem maradtak volna vissza a gyöngyösi testvérek, ezek a vidékek mind elszakadtak volna az igaz hittől, mert a papok mindannyian elmenekültek.”

Kollányi Ferenc, a magyarországi római katolikus egyház és egyházjog középkori történetének jeles kutatója a Jászságban, Jászberényben működő ferencesek szoros kapcsolatának lényegét a következőkben fogalmazta meg: „A nép szerette őket, mert szegénységük közel hozta őket saját nyomorúságukhoz és mivel látta a köztük levő különbséget. Bizalmat érzett irántuk, mert betértek a legszegényebb kunyhóba is és résztvevő tanúivá lettek örömének, bánatának. És ami a fő, a legkérgesebb kezű pór szívébe is utat talált a meghatottság, midőn azt tapasztalta, hogy a szegény szerzetes csak azért mondott le az élet minden kényelméről, hogy egyedül csak az ő tanítója, vigasztalója, a szó legnemesebb értelmében vett barátja legyen.”

A 17. század második felére az egri püspökség a török hódoltság kezdetén elhagyott plébániákat kezdte katolikus papokkal újra betölteni. A ferences barátok ennek következtében 1675-1890 között már csak időnként tértek vissza Jászberénybe vándorapostoli útjaik során, hogy híveiket meglátogassák. Az egri püspökség megszállt területein a hódoltság utolsó negyedszázadában a plébániahálózat rekonstrukciója és a világi papi utánpótlás biztosítása nagyrészt megtörtént. Az 1600-as évek második felére bizonyosan plébánosa volt Jászberénynek és Jászárokszállásnak, amelyek „jelentősebb javadalomnak számítottak”, emellett a jászberényi anyakönyvekben jászapáti, alsószentgyörgyi, felsőszentgyörgyi, fényszarui és

jákóhalmi plébánosokról is olvashatunk. A gyöngyösi Szent Antal tagjai között találjuk az árokszállási, alsószentgyörgyi és jászberényi plébánosokat is. Molnár Antal úgy tudja, hogy az eddig felsorolt plébániák mellett a 17. század második felében Dósa, Mihálytelek és Ladány plébániái élén is katolikus papok állottak.

A gyöngyösi Szent Antal társulatot, amely 1673-1686 között 4230 tagot számlált, a gyöngyösi ferencesek templomában 1673-ban Horváth János jászberényi plébános alapította. A tagok között 2160 nő volt és csak negyedrészüik férfi, ami a vallás fenntartásában a nők fontos szerepét is tükrözheti.

1685-ből a jászberényi plébánia-templom újabb átépítéséről van adatunk. A plébánián őrzött iratok szerint Molnár Bálint elhalálózását követően a halotti anyakönyvben azt rögzítették, hogy ő volt a templom új tornyának építője, azaz ő emelte a templom nyugati homlokzatának csúcsára húzott úgynevezett huszártornyot. A Historia Domus szerint 1691-ben újra tartarozták a templomot, majd 1697-ben a templom északi oldalához „Anna-Szabó” kápolnát, a templomkerítés déli oldalához ragasztva pedig „Sebestyén-Rókus-Rozália” kápolnát építettek.

A török hódoltság megszűnését követően, 1691-ben a ferencesek végleg visszatértek Jászberénybe, hogy a megtérítésükért hálás jászok által 1472-re számukra felépített templomukat és kolostorukat újra birtokba vegyék, s a romok eltakarítását követően hozzákezdjenek templomuk újbóli felépítéséhez. Abban a vitában, hogy a ferencesek melyik ága vegye újra birtokba a korábban palánkvárnak átalakított, tűzvész által pusztított, s romokban álló kolostorukat és templomukat a jászberényi magisztrátus a szalvatoriánusok mellé állt, s 1692 nyarán elismerő levélben fejezte ki háláját és ragaszkodását azon barátok iránt, akik a török idők viszontagságai közepette a város és a Jászság lakóival sorsközösséget vállaltak.

Dr. Selmeczi László régész, történész

„Légy üdvözölve jászberényi református egyház!”

**Bethlenfalvi Simon
Ferenc református
lelkész élete és emléke**

1891-ben Szász Károly református püspök ezen szavakkal köszöntötte a jászberényi reformátusokat egyházuk megalakításának 350.

bethlenfalvi Simon Ferenc

évfordulóján. 2021-ben a reformátusok egyházuk alapításának 480. évfordulóját ünnepelték. Ezzel a tanulmánnyal köszöntjük a protestáns egyházat, és egyik nagytekintélyű jászberényi lelkészéről Simon Ferencről emlékezünk meg. Százhatvan éve született és közel huszonkilenc éven keresztül volt a jászberényi reformátusok vezetője. De nemcsak a reformátusok tisztelték, hanem a jászberényi lakosság döntő többségét kiadó katolikus felekezet is nagy elismeréssel tekintett egyházi tevékenységére.

Ősei nemesi származásúak voltak

A bethlenfalvi Simon család 1761. január 26-án Mária Terézia királynőtől kapták meg a címeres nemesi oklevelet. „A címerük leírása: A pajzs két udvarában hátulsó lábain ágaskodó arany oroszlán, első jobb lábával ki-vont kardot, a balban arany író-tollat tart. A pajzs fölötti sisak koronájából az előbbihez egészen hasonló oroszlán

nő ki". A család az előnevét Bethlenfalva egykor önálló településről vette, amely ma Székelyudvarhely város része. Ezzel is arra utaltak, hogy udvarhelyszéki székely eredetű a család. A bethlenfalvi Simon család családfáját teljes részletében nem ismerjük, de azt tudjuk, hogy a főhősünk felmenői között is sok református lelkész volt.

Gyermekkora és tanulmányai

A bethlenfalvi Simon család történetét főhősünk apjától indítjuk. Ő is lelkész volt Szabolcs megyében, Petneházán. Itt született Ferenc „*egy szobakonyhás kis petneházai paróchián*” 1861. április 18-án. A család ezután Tuzsérre költözött, ez különösen fontos esemény Ferenc életében. Itt élt Lónyay Menyhért gróf – aki később pénzügyminiszter is volt – és a grófi pár gyakran el látogatott a református parokiára. Az apja, Simon Ferenc egy csupa szív ember volt, és a kis településen nagy tekintélynek örvendett, nemcsak a református hívők, hanem a katolikus emberek között is. „*A Simon családban bevett szokás volt, hogy a család apraja-nagyja szép nyári estéken kiültek a ház elé. Odajöttek a barátok is. Ott dalolgattak. Nagyon szép hangja volt az apjának. A községbeliek mind odagyülekeztek. Csaknem szemben volt a gróf Lónyay-kastély. Azok is kiültek és úgy gyönyörködtek a szép éneklésben. Ha valamelyik este elmaradt az ének, máris átüzentek a kastélyból, hogy talán valami baj van?*” A kis Ferenc olyan gyorsan haladt a betűvetés és az elemi ismeretek megszerzésében, hogy már nyolcéves korában felvették a gimnáziumba. Lónyay gróf segítségével bekerült a nagy tekintélyű Sárospataki Kollégiumba. A közösségekben a gróf Ráday családnak is volt birtoka. A két gróf önként felajánlotta a lelkész apának, hogy fia tanítási költségéhez évi 300 forinttal járulnak hozzá. Kétharmadrészt Lónyay, egyharmadát pedig Ráday gróf adta. Betartották a szavukat, és sikeresen végzett Ferenc.

A felsőbb gimnáziumi tanulmányokat már Késmárkon végezte. Ebben a városban a szászok voltak többségben, így teljesen természetes volt, hogy a német nyelvet tökéletesen elsajátította. Végzés után a pályaválasztásnál már nem volt nehéz a döntés. Előtte állt példaként édesapja sikeres lelkészi hívatása. A döntés egyértelmű volt,

és 1879-ben már a budapesti egyetem teológia szakán lett hallgató. De az élet néha kegyetlen, alighogy Pestre került, meghalt az édesapja. Ettől a ponttól már saját magának kellett fedeznie a tanulás költségeit. De szerencséje volt, mert Lónyay grófék most is támogatták. Egy jó nevelői mellékállást szereztek neki és budapesti lakásukban is gyakran szívesen látták. Az egyik legkiválóbb hallgatója lett a szaknak és számos pályadíjat megnyert. De nemcsak kiváló tanuló volt, hanem imponálóan jó megjelenésű és kiváló szónoki képességekkel is megálldotta a „Teremtő kegye”. Első nevezetes szónoki feladata az volt, hogy a frissen nősült Rudolf trónörökös a budapesti látogatása alkalmából az ifjúság nevében ő üdvözölte.

A Budapesti Teológiai Akadémia 1884. évi évkönyvében megtalálható, hogy az őszi második papi vizsgán Simon Ferenc és még két társa kitűnő eredménnyel vizsgázott.

Külföldi tanulmányai

A teológia elvégzése után az akkori hagyományoknak megfelelően közel két évig még külföldön képezte magát, és ebből másfél évet a skótok fővárosában, Edinburghban tanult. Hazafelé jövet kényszerből Párizsban meg kellett állnia, súlyos betegségbe esett – a típusát és okát nem tudjuk – de sürgős gyógyításra szorult. A párizsi orvosok, mint ezt később többször elpanaszolta, szinte „kirabolták”. Skóciában gyűjtött kis pénzét felemésztette az orvosok költsége. Sőt még legértékesebb angol nyelvű könyveit is el kellett adnia. Ezt sohasem bocsájtotta meg a franciáknak.

Segédlelkészi tevékenysége

Külföldi tanulmányútja után hazatérve, 1883-ban a budapesti egyháznál kezdte hitoktató tevékenységét mint segédlelkész. De nem sokáig, mert még abban az évben a budai egyházközségben lett segédlelkész. Itt már önálló hatáskört és nagyobb feladatokat kapott az egyháztól. Mentorának segítségével – Lónyay gróf – kapcsolatba került a budai előkelő református családokkal. Négy évig volt itt segédlelkész és ezen időszak alatt nagyszerűen tudta hasznosítani gazdag külföldi tapasztalatait. 1884-től átvette a vasárnapi iskolák vezetését. A Dunamelléki Egyházkerületben olyan nagy sikert aratott az ún. vasárna-

pi iskolák rendszere, hogy számos más településen is létrehozták a vasárnapi iskola rendszerét. Aktív feladatot vállalt a főváros budai részén építendő református templom pénzgyűjtési adomány szervezésében. A budai reformátusok küldöttségének ő is tagja volt, amikor felkérték Tisza Kálmánét, az akkori miniszterelnök feleségét, hogy vállalja el a budai református templom építésére indított adománygyűjtő mozgalomnak a vezetését. Ebben az időben igen szerény anyagi viszonyok között élt, egy református egyházi napilapnál vállalt – sokszor éjszakánként is dolgozva – szerkesztői munkát.

Jászberényi lelkészi tevékenysége

Elődje Kálmán János 46 évig volt a Jászberényi Egyházközség lelkésze. Halálával a lelkészi állás betöltetlenné vált. A *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* 1886. április számában jelent meg a pályázat a jászberényi református egyház lelkészi állására a nagytekintélyű Szász Károly Dunamelléki Egyházkerület református püspökének hirdetésében.

Nem tudni pontosan miért, Szász Károly püspök döntése értelmében két hét múlva visszavonták a pályázatot. Majd az újbóli pályázat eredményeképpen az új jelöltek Simon Ferenc, Szász János, T. Molnár Albert, Török Lajos és Tóth Lajos segéd- illetve rendes lelkészek pályáztak. A jászberényi református gyülekezet 1886. december 12-én nagy többséggel Simon Ferenc budai segédlelkészt választotta meg lelkészévé. Választás után meleg szavakkal üdvözölték az újonnan megválasztott lelképásztort. Számára nagy meglepetés volt, hogy új állomáshelyén, a jászok fővárosában is olyan elismeréssel és szeretettel fogadták, mint korábbi helyén – Budán –, ahol nagyon kedves emlékeket hagyott maga után. A budai egyházkerületben egy meghatározó szép jelenet játszódott le, amikor is az eddigi lelkész Simon Ferenc utoljára szolgáltatta az úrvacsorát. A budai helyi bizottság egy értékes arany órával és arany láncsal ajándékozta meg. Kifejezték, hogy nem akarnak véglegesen elszakadni kedves lelkészüktől és „*az órának minden perce arra a szeretetre emlékeztesse a körükből távozni készülőket, amellyel őt kísérik a távolba is*”. Simon Ferencet 1887. március 20-án iktatták be a jászberényi református gyülekezet élére.

Beiktatása után alig négy hónap-pal, 1887-ben nagy tragédia történt Jászberényben. Július 4-én 10 óra 18 perckor a jászberényi honvéd lovas utász-tanosztály gyakorlata alkalmával tragikus baleset történt. Egy vétkes könnyelműség okozhatta a gyakorlatra előkészített dinamit felrobbanását. A szörnyű robbanás 13 huszárkatonát ölt meg. A tragédia nemcsak az országban, de szinte az egész civilizált világban vezető hír lett. A dinamitrobbanás áldozatainak temetésére eljött Jászberénybe báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter és számos magas rangú katonai vezető, hogy a kormány nevében megadják a végső tisztességet a derék huszároknak, kiket kötelességteljesítésük közben ért a legborzasztóbb halál. A temetési szertartást a katolikus és a református egyház helyi vezetői végezték. Az áldozatok temetésén Simon Ferenc lelkész mondta a halotti beszédet, búcsúztatta a tragikus módon meghalt hős katonákat. A református lelkész beszéde alatt „könnytelen szemekkel senki sem hallgathatott” – írta a helyi lap. A robbanás helyén, 1894 nyarán emelt emlékművet a jászberényi tisztikar és legénysége halott bajtársaik emlékére.

A következő, 1888-as év tavaszán a Zagyván lezúduló árvíz okozott nagy károkat a városban. Nemcsak a katolikusok História Domusa említi, hanem a református források is részletesen leírják. „A külső zúgótól a Csincán át feljött az árvíz, majd a polgármester házáig, és a katolikus nagytemplom mellett egészen az országútig. Az első kerületben lakók szinte teljesen el voltak zárva a templomtól”.

A millennium évében Szentmártonkátán új lelkészt iktattak be Pámay Dezső személyében, aki Budapesten volt segédlelkész. A lelkész beiktatási szertartását Simon Ferenc végezte. Korábban már említettük, hogy kiváló szónoki képességgel rendelkezett, és egyházának püspökétől számos ilyen feladatot kapott. 1889-ben a nagytiszteletű Simon lelkészt Jászberény város részéről megyebizottsági tag-gá is megválasztották.

1891 májusában Főtisztelendő Szász Károly református püspök látogatást tett a jászberényi egyházkerületben. Elefánti Sándor polgármester köszöntötte a magas rangú egyházi vendéget az indóháznál (pályaudvaron). A magas

rangú egyházi vezetőt elkísérte az egyházmegye esperese és Fáy József egyházmegyei tanácsbíró. Szász Károly püspök nemcsak egyházvezető, hanem elismert tudós és költő is volt egyszemélyben. A nagytekintélyű egyházi vezető valamikor fiatal korában járt már Jászberényben, mint a Kiskun-kerület egyik városának képviselője. Még emlékezett arra a szíves fogadtatásra, amelyet a városban mindenki vallási felekezeti különbség nélkül megkapott. Az elhangzó köszöntések után tizenkét úri fogatból álló menet, a polgármester vezetésével, két oldalt a fáklyásoktól és az út mellett álló tömegektől kísérve, akik folyamatosan éljenezték a püspököt és kíséretét, vitték a paplakhoz a vendégeket. A református templomhoz vezető utca bejáratánál zöld gallyakból, lámpákkal és zászlókkal feldíszítve egy nagy diadalív készült, amelyen nagy transzparens hirdette »Isten hozott« üdvözlő felirattal. A paplak udvarának bejáratától egészen a templom ajtajáig két oldalt 24 lámpa égett. Itt üdvözölte Simon Ferenc lelkész a presbitérium élén a püspök urat meghatóan szép beszéddel. *„Midőn méltóságodat üdvözljük, egy érzelem foglalja el mind nyájunk szívét, de ezt az érzelmet nehéz szavakban kifejezni. Benne van ebben a múlt bánata s a jelen öröme, 350 éve, hogy megalakult az egyház és azóta kétszer fosztatott meg templomát, kétszer üzetek el pásztorai, tanítói, s több mint 100 év folytonos harc és küzdelem közt telt el, de hitét, Istenben való bizodal-mát ez egyház mindig megtartotta”.* A püspök úr válaszában arra intette az egyházát, hogy ne veszítse el a hitét, Istenben való bizodal-mát soha, mert csak azon egyház állhat fenn, mely hitét és Istenben való bizodal-mát minden körülmények között megtartja. A püspök úr és kísérete Eördögh János vendégszerető házában szálltak meg. A másnapi, vasárnap-i istentiszteleten Simon Ferenc lelkész úr alkalmi imája után Szász püspök mondta el híres beszédét: *„Légy üdvözölve – úgymond – jászberényi református egyház! Légy üdvözölve Jászberény városa, mely férfi korom delén nem egyszer láttál és fogadtál szívesen, mikor itt, az akkor még egy hatalmas testet alkotó Jász-kun Kerületek közgyűlési tanácskozá-saiban egyik kerület bizalma nekem is szót és tevékenységi kört engedett. Életem legszebb korának édes emlékei*

támadnak fel lelkemben, mikor e város kebelében, ennek művelt lakossága és politikai érettséggel bíró nagy közönsége részéről, oly megkülönböztető szívességgel fogadtattam. Óh bizony, szükségem van férfi korom e fölemelő emlékeire ma, midőn a jászberényi református egyházat hivatalosan látogatom és kötelességszerűleg lapozom az egyház múltjának porlepte könyvében, a szakadozott lapok közül ellenállhatatlan erővel lépnek lelkem elé a rossz álmhoz hasonló, győtrő emlékek, az üldözések, a testvérharcok, az elnyomatás szomorú és véres századjaiból.”

1892. február 15-én a város közgyűlésén Simon Ferenc lelkész indítványára elhatározták, hogy a város legszebb utcájának, az addigi Kovács utcának, ezután Kossuth utca legyen a neve. Erről a döntésről Kossuth Lajost, a város díszpolgárát – amelyet a nagy államférfi nem fogadott el – távirati úton értesítették.

1894-ben Jászberényben a városi közgyűlés fő témája a városi pénztár kirablásának az ügye volt. Simon Ferenc, mint a városi közgyűlés igen aktív tagja, most is mint mindig, szókimondóan véleményét nem rejtve véka alá, keményen fogalmazott és bírált. Itt sem merülünk bele a részletekbe, de a heves közgyűlési vitában keményen vádolták Konksek Istvánt, és minden bajért őt okolták. Simon Ferenc is szót kért és hevesen támadta Cigán János alpolgármestert, mert mint a lelkész úr fogalmazott, csak azért vádolta meg a polgármestert mert a polgármesteri állásra pályázik. Konkrét javaslatot is tett, azt ajánlotta, hogy az ellopott összeg pótlására a város a földműves iskola alapjából tizenöt év alatt visszafizetendő kamat nélküli kölcsönt vegyen fel. A közgyűlés elfogadta javaslatát, amelynek a következménye az lett, hogy a város pótagója hetvenöt százalékról nyolcvanegy százalékra emelkedett. A csaló kézre kerítésére a város ezer forint díjat tűzött ki. Végül sikerült elkapni a sikkasztót, Nedics Szilárd királyi adótáros személyében.

Nevezetes és egyben nagyon szomorú év volt a magyarok számára az 1894-es esztendő. Ebben az évben halt meg Kossuth Lajos. Mindenütt az országban, minden felekezet megemlékezett a hős államférfiről. A jászberényi református templomban – amely minde-nütt gyászposztóval volt bevonva –,

mint mindenütt az országban gyászistentisztelet volt. Bethlenfalvi Simon Ferenc lelkész úr híres gyászbeszédében „Kossuth Lajost Mózeshez hasonlította, aki kivezette a népét a szolgaság földjéről, de maga nem juthatott be az ígért földjére”. A templom zsúfolásig megtelt, ahol a város vezetői, a katolikus egyház képviselői, a gimnázium ifjúsága és a legényegylet képviselői vettek részt. A Himnusz elénekzése után könnyezve oszlott szét a gyászoló tömeg.

1900-ban országos népszámlálás volt, és csak egy rövid időre tekintsünk át, hogyan alakult Jászberényben a református vallású lakosok száma. Az népszámlálási adatok alapján 26 791 fő volt a város lakossága. Ebből 23 901 fő vallotta magát katolikusnak, 1770 fő reformátusnak és 941 ember volt zsidó vallású. A város lakosságának 6,6 %-a volt protestáns vallású. A következő táblázat 1910-ből és 1920-ból mutatja a protestánsok számát. A Jászberényi református egyházközség a növekvő egyházak sorába tartozott, állapította meg az országos statisztikai jelentés. A református vallásúak száma 1910-ben 1945 fő, 1920-ban 2509 főre emelkedett.

1903 októberében a Dunamelléki Református Egyházkerület nagytekinthető püspöke, Szász Károly kilenc év püspöki szolgálat után váratlanul lemondott hivataláról. Utódja Baksay Sándor kunszentmiklósi lelkész, aki költő és műfordító is volt. Kilenc évvel ezelőtt a püspökválasztáson ő csak a harmadik volt a szavazatok alapján. Szomorú esemény történt 1905 márciusában, amikor Vásárhelyi István református kántortanító negyvenegy éves korában váratlanul meghalt. A fiatal tekintélyes tanító korai halála nagy szomorúságot okozott az egyházközségben.

1906-ban nagy öröm érte a B. Simon Ferenc lelkész családját. A Jász Kürt 1906. májusi száma *Családi örömeik* című rövid cikkében szívét melengetően szépen fogalmaz: „Az a sokat emlegetett gólyamadár, mely néha-néha elhibázza a dolgát, e héten igen jól viselte magát. Egyszerre két olyan úri házhoz hozott egy-egy kis ajándékot, ahol megjelenése nagy boldogságot jelentett. Mint ugyanis értesültünk a református parókia gondosan ápolt kertjében május 26-óta szebben nyílnak a rózsák, mint bárhol a világon, legalább a gazda Simon

Ferenc lelkész azt tartja. Ebben pedig senkinek nincs oka kételkedni, aki tudja, hogy ez a nap avatta köztiszteltben álló polgártársunkat először egy szép kis fiú apjává.” Ez a gyermek híres festőművész lett.

A jászberényi Kálvin-egylet tevékenysége

A református egyházon belül a Kálvin-egyletek alapítására országos felhívás 1886 márciusában hangzott el. „Mint a rózsza bíborága, a virágok legszebb virága, úgy a legemberibb erény rózsája a jótétemény... szenvedés, a könny, fájdalom és nyomor együtt született a földdel. A boldogtalanok sóhajaival, az árvák szívét tépő sírásával, a föld poráig leroskadó lelkekkel mindenütt találkozunk”. Jászberényben egész pontosan nem tudjuk mikor alakult, de azt tudjuk, hogy 1912-ben, mint sok helyütt az országban, a berényi egyletben a kálvinista élet újjáalakult. A jászberényi Kálvin-egylet B. Simon Ferenc lelkészisége alatt igen eredményesen és tevékenyen működött. A *Protestáns egyházi és iskolai lapok* 1914. áprilisi egyik száma részletesen beszámolt az egylet tevékenységéről. Az egyesületnek közel 60 tagja volt, leginkább női tagokból álló keresztény csoport, főleg háromirányú tevékenységet fejtett ki. A rendszeresen megtartott evangéliumi órákon a vallásérkölségi életet igyekeztek erősíteni. Minden második vasárnap délutánján szervezett összejöveteleken a vallási témák mellett történeti, közegészségügyi és gazdaságtani témájú előadásokat is tartottak. Két dalárdájuk is volt, az egyik a felnőtteké, míg a másik a gyermekeké volt, akik felváltva énekeltek, míg az ifjak verseket szavaltak. Az evangéliumi órákon mindig jelen volt 250–300 fő.

Jótékonyági téren az egylet igen aktív volt. Rendszeresen segélyeztek több szegény családot, továbbá a templomba járó és jól tanuló szegényebb családok gyermekeit is támogatták. A karácsonyi ünnepen 260 gyermek részesült ajándékban, amely sok hasznos könyvet is tartalmazott. Húsz gyermek pedig ruha adományban részesült, amelyet nagyvonalúan Farkas A. Józsefné úrnő nagybecsű adománya támogatott. Végül abban az időben egy nagyon kényes témában is feladatot vállaltak az egylet nőtagjai. Ahogy a korabeli sajtó fogalmazott „Jászberényben is kezdett elterjedni

egy szörnyű baj: a magzatelhajtás. Komoly ígéretet tettek a tagok, hogy a baj elterjedését a szeretet minden felhasználható eszközével megakadályozzák”.

Közeleti tevékenységei

Simon Ferenc kemény szókimondó ember is volt, aki nem félt véleményét, álláspontját kimondani az akkori vármegyei vezetés előtt sem. Anélkül, hogy az események részletesebb taglalásába ismét belemennénk, egy nevezetes eseményen 1899 decemberében keményen kifejezte véleményét Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közgyűlésén is. Csak röviden vázoljuk az okot az események érthetősége szempontjából. Lippich Gusztáv főispán felfüggesztette Török Aladár jászberényi polgármestert az állásából. A vármegyei gyűlésen – ahol a főispán betegsége miatt nem tudott részt venni – Horthy István főrendiházi tag is felszólalt, és a főispán döntésében politikai üldözést látott. A főispán védelmében egyedül Simon Ferenc jászberényi lelkész szólalt fel. Keményen bírálta Horthy főrendiházi tag véleményét – ami az akkori politikai viszonyok között igen ritka esemény volt – mondván, hogy korábban is voltak a megyében politikai üldözések, miért most bírál, érvelt a harcos jászberényi lelkész. Végül a vitalevezető Almássy Iván gróf indítványát elfogadták, és elhalasztották a döntést.

Széleskörű tevékenysége a Dunamelléki Református Egyházkerületben

Simon Ferenc ismert nagyszerű szónok volt, a (kecskeméti) egyházmegyében számtalan nevezetes eseményen vett részt, ahol mindenütt a református hívők nagy tiszteletét vívta ki. 1895 júniusában avatták fel a szolnoki református templomot. Simon Ferenc egyházi szónoklata – az igazi építészeti műremek templom mellett – volt a korabeli újságok az egyik legfontosabb híre. Simon Ferenc széleskörű tevékenységet végzett a Dunamelléki Református Egyházkerületben is. Az 1911-évi egyházkerületi közgyűlésen aljegyzővé választották. Az egyházkerület fő gondnoka Darányi Ignác volt. A kultuszminiszter hozott egy nagyon vitatott rendeletet, amely megtiltotta, hogy a lelkészek egyes helyeken tanítókodjanak. Simon Ferenc egyik fő feladata volt,

hogy az egyházkerületben összeál-
lítni egy olyan javaslatot, hogy ezt
a rendeletet vonják vissza. Mert, ha
ez a tiltás fennmarad, akkor az em-
lített helyeken lehetetlenné válik a
református iskolakötelesek oktató-
sa. Egy évvel később Simon Ferenc
lelkész tovább vitte a témát, és azt
javasolta, hogy az árván maradt re-
formátus vallású gyerekeket olyan
menhelyeken helyezték el, ahol re-
formátus egyház is van, mert egyre
gyakoribb ezekben a gyerekeknek az
elkatoizálása. Simon lelkész fel-
szólalását a közgyűlés, mint nagy-
fontosságú kérdést, elfogadta.

Az egyházkerületének részéről
ő vett részt az Országos Reformá-
tus Lelkészegyesület (közkeletű
rövidítése volt O.R.L.E.) országos
alapszabályának kidolgozásában.
De hasonlóan az országos Kálvi-
neum szervezeti szabályzatának
kidolgozásában is jelentős feladatot
vállalt. Saját lelkészi karrierjében is
fontos kapaszkodót jelentettek még
a fiatakorában megtett külföldi
tanulmányútjai. Határozottan tá-
mogatta, hogy a gyakorló lelkészek
külföldi tanulmányútjához megfe-
lelő támogatást nyújtson az egyház-
kerület.

Negyedszázados lelkészi jubileuma

Az 1912 júniusában egy nagyon
nevezetes évforduló volt a jászbe-
rényi reformátusok életében. Beth-
lenfalvi Simon Ferenc református
tisztelletes lelkészkedésének 25.
évfordulóját ünnepelték. 1887-ben
nevezték ki a jászberényi refor-
mátusok lelkészének. A Jász Újság
főcímben első oldalon köszöntötte
a 25 éves jubileumát ünneplő lel-
készt.

Erre a nevezetes eseményre a
templomot virág és zászlódíszbe
öltöztették. Az ünnepélyes esemé-
nyen a templom színültig megtelt.
Képviseltette magát a kecskeméti
egyházmegye is Bagossy Károly kir.
tanácsossal. A városvezetés részé-
ről Koncsek István polgármester,
a kir. járásbíró részéről Koller
Kálmán táblabíró vett részt. A
főgimnáziumi tanári kar részéről
Szombathy István igazgató vezeté-
sével a teljes gimnáziumi tanári kar
is ott volt, az izraeli hitközség ré-
széről Gyárfás Ferenc hitközségi el-
nök és a Magyar Királyi Földmíves
Iskola tanári kara vett részt az ün-
nepélyes istentiszteleten. A hálaadó
istentisztelet után az egyháztanács
díszgyűlése következett, amelyen

dr. Eördögh Oszkár nagytekintélyű
kórházigazgató elnökölt. Varga Ist-
ván főszolgabíró tartotta az ünnepi
beszédet. Méltán mondotta a fő-
gondnok Simon lelkész 25 éves ju-
bileuma alkalmával: „Büszkeségünk,
hogy az Isten ilyen lelkipásztort vezé-
relt hozzánk. Simon Ferenc súlyt tudott
adni abban a nagy római katolikus
tengerben a kis református szigetnek.
Egyéni súlyát mi sem bizonyítja job-
ban, mint az, hogy a jászok nagy kato-
likus városának nagy katolikus képví-
selőjét gróf Apponyi Albertet csaknem
mindig ő is üdvözölte a város nevében.”
A beszéd végeztével a jubiláns felé
átnyújtottak egy igen szép kivitelű
ezüst koszorút emlékül. Végül az
ünnepelt jubiláns mondott hálás
köszönetet. Az egyháztanács ülése
után a jászberényi katolikusok ré-
széről Erdős András plébános kö-
szöntötte az ünnepeltet.

Már tombolt a Nagy Háború, az
ígért gyors katonai siker helyett
csak a pusztulásról, az egyre növe-
kvő katonai emberveszteségekről, és
a hazatérők szenvedéseiről érke-
tek állandóan a hírek. Az 1915-ös
országos közgyűlésen – amelyet a
Ráday utcai református teológia
nagytermében tartottak – Simon
Ferenc lelkész mint a Dunamellé-
ki kerület aljegyzője „tüzes haraggal
szólt a papír bakancs és a foszló posz-
tók szállítóiról, akik önző lelketlenség-
gel igyekeztek harcoló katonáink ere-
jét meggyöngyíteni”.

Már súlyos beteg volt, amikor az
egyházkerülete újra megválasztotta
tanácsbírónak. De sajnos ezt a fela-
datát már nem tudta ellátni. Simon
Ferenc lelkész 1915. december 14-
én életének 54. jászberényi lelkész-
ségének 28. évében elhunyt. Sajnos
nem jött váratlanul a szomorú hír.
Mindenki aggódva és mély fájdal-
ommal láthatta, a lelkész egészsé-
gének napról napra való romlását.
Temetése december 16-án volt.
Nagy Ferenc esperes búcsúztatta.

Gyülekezete körében tettereje,
elhivatottsága valóban csodákat
művelt. Negyedszázad alatt száz-
ezer koronával növelte az egyház
vagyonát. Legelőször a szívéhez
annyira közel álló iskolára gondolt:
megépíttette a második tantermet,
azután a csonkatornyú, zsinde-
lytetős templomot varázsoltá újjá.
Amikor az iskolát és a templomot
rendbe tette, akkor gondolt önma-
gára, akkor építtetett a templom
ajtaja előtt álló százados, roskatag
parasztház helyébe egy modernebb

lelkészi épületet. A templomud-
vart átalakíttatta gyönyörű virágos
kertté. A jászberényi reformátusok
csakugyan elmondhatták, hogy va-
lósággal az Isten küldte oda, hogy
a korábban minden bajokkal és
adóságokkal küszködő gyülekeze-
tet romjaiból új életre keltette és
a virágzás útjára vezérelte. Simon
Ferenc 28 évig tartó jászberényi
lelkészsége valóságos csodát tett.

„Kell-e ennél szebb lelkipásztori élet,
kell-e ennél szebb vég? – fogalmazott a
nekrológját író és őt jól ismerő lelkész
barátja. A kerület is oda tette utólag
palmáját a hantokra. Ha a szíve idő
előtt meg nem gyöngült volna, bizo-
nyára még nagyobb pálma is jutott
volna néki osztályrészüln, így csak oda-
fönn nyerhette el a legdicsőbb, a leg-
értékesebb palmát Urától, kinek kevés
hűségesebb szolgálója volt nála!”
Mi reformátusok soha nem feledjük
és emlékét ápoljuk.

Források

A Magyar Országos Levéltárban őrzött
eredeti címereslevelek jegyzéke
(Forrástudományi segédletek 2. Bu-
dapest, 1981)

Nagy Iván: Magyarország családai.
Czímerekkel és nemzedékrendi táblák-
kal. 10. kötet (1863) Simon család
Nyulásziné Straub Éva: Öt évszázad
címeri. Budapest, 1987

Budapesti Hírlap, 1892. szeptember
17. 12. évf. 257. szám

Budapesti Hírlap, 1916.01.28/28. szám
Jász Kürt, VII. évf. 23. sz., 1912. júni-
us 9. 3. old.

Protestáns egyházi és iskolai lapok –
27. évf. – 1884. 10. 26 / 43. sz.

Protestáns egyházi és iskolai lapok –
29. évf. – 1886. 6. 20 / 25. sz.

Protestáns egyházi és iskolai lapok –
29. évf. – 1886. 12. 19 / 51. sz.

Protestáns egyházi és iskolai lapok –
30. évf. – 1887. 1. 2 / 1. sz.

Pesti Napló, 1894. április 4. 93. sz. 7.
old.

Pesti Napló 1896. 7. 22 / 200. sz.

Pesti Hírlap, 1911. 5. 17 / 115. sz.

Pesti Hírlap, 1915. 5. 6 / 125. sz.

Protestáns egyházi és iskolai lap,
1916. 8. sz.

Mettyő Béla helytörténeti kutató

EMLÉKEINK SUBLÓT JÁBÓL

Szuchányi Éva Izabella két élete

Ő volt az az én Garbo szépségű nagynéném, aki úgy lett nagynéném, hogy 26 éves korában hozzáment feleségül a 36 éves, vidéki, gazdálkodó-orvos nagybátyámhoz, dr. Sárközy Fe-

megmaradt, csak a fiatal pár látható, sehol a násznép.

A házasság hírére viszont hozta a berényi újság, amelyből megtudható, hogy a menyasszony rokonai is

Dr. Sárközy Ferenc és Szuchányi Éva esküvői képe 1933-ból

renchez, akinek szülei kezdetben nagyon elleneztek ezt a házasságot. De már ez akkor is úgy volt, hogy a fiatalok elhatározták, hogy egybekelnek és az időseknek el kellett fogadniuk.

Az a sztori keringett a családban, hogy Éva néném nővére, Györgyike (Georgina) egy budapesti klinikán feküdt, mikor megismerte a nőtlen orvos nagybátyámat, és eldöntötte, hogy összehozza a hűgát ezzel a „jó partival”, mert ő nagyon értett az „összekomendáláshoz”. A két fiatal jól illett egymáshoz – szép, sudártermetűekkel, vizuálisan is harmonikus egységet alkottak, és valószínű, hogy a körülmények ellenére is egymásba szerettek, hiszen benne voltak a korban. Éva leutazott Jászberénybe, hogy meggyőzze Feri bátyám szüleit, akik ugyan menyükként nem ezt a pesti „dámát” óhajtották, hanem valamelyik jómódú vidéki lányt, mert ebben a kis városban évszázadok óta egymás között házasodtak a családok. Hogy mennyire tudta Éva meggyőzni a szülőket, az titok, de még az esküvői képen is, ami

jelen voltak. A menyasszony apja, id. Szuchányi Lajos honvéddhadbiztos és anyja, Korda Borbála ekkor már nem éltek.

„Esküvő. Dr. Sárközy Ferenc orvos április hó 29-én déli egy órakor tartotta meg esküvőjét a Főtemplomban öröviscei Szuchányi Éva Máriával. Násznagyok voltak a vőlegény részéről dr. Pénzes Sándor városi főügyész, a menyasszony részéről Korda Andor Budapestről. (anyai nagybácsi) Az esketést dr. Ernst (Sándor ny. miniszter, pápai prelátnak végezte, ki úgy az esketés alkalmával, mint az ezt követő ebéden szép beszédet intézett az új párhoz”. (1933)

Mivel én 27 évvel később egy ideig Györgyi néni (Georgina) közelében éltem, csendes gesztusokból és talán a véletlen által sok-sok mindent megtudtam. Györgyi néni még mindig megsárgult újságokat dugdosott, amelyben pl. a csinos, fürdőruhás Éva néni lehetett látni, amint egy ugyan-csak fürdőruhás férfi, az 1930-as évek elején a hóban hempergeti, mert ő télen is járt a termálfvizes, óbudai uszo-

dákba. „Csak nehogy a Feri bácsi szemé elé kerüljenek ezek” – mondá akkor Györgyi néni.

Pedig ekkor már Éva néni Jászberényben szépen bizonyított; jó feleség és háziasszony lett belőle, először a Nagytemplom utcai saját házukban, majd a Szent Imre herceg úti polgárházban, ahová a háború után költöztek. Meg kell mondani, hogy nem volt más választása, mert ő csak egy eltartott lett. Nagy függőségben volt a férjétől, mint sok más asszony, aki saját jövedelem nélkül háztartásbeliként élt. Feri bátyám még Györgyi sógornőjét is segítette anyagilag, aki korán megözvegyült és nem volt állandó jövedelme.

A fiatal Éva nagyon jól beilleszkedett a vidéki életbe. Feri bátyám főzőtanfolyamra is elküldte, hogy élvezhető ebédeket kapjon. Végül is nagyon finomakat főzött, sültöt, megállta helyét ezen a téren. Az ismerőseik jóízűen fogyasztották sütemény kreációit és megcsodálták háziasszonyi tehetségét. A férje orvos kolleginái nyomát se uthették ezen a téren. A konyhaművészete is olyan bravúros lett, mint egykori tánctudása.

Csak az volt a baj, hogy nem lett gyerekek. Hogy ennek ki, vagy mi volt az oka, az a mai napig titok maradt.

Itt Jászberényben is sokan csodálták Éva szépségét, aki gyakran mutatkozott a városban. Rendszeresen járt a piacra, egészségügyi sétákat pedig sokszor férjével együtt kiment a temetőbe és vissza, mert saját szüleit, tragikusan elhunyt öccsét, nővérét is itt helyezték örök nyugalomra. Sminkelés nélkül el se hagyta volna a házat. Hosszú haját hátrafésülve, befonva egyszerűen viselte, ami nyílt tekintet keretezett. Mindenkire rámosolygott, mindenkihez volt egy jó szava. Már megjelenésével elbűvölte az embereket, bár érezni lehetett, hogy ez nem a természetéből adódott, hanem mintha szerepet játszott volna. Nyáron kijárt velünk a városi strandra, ahol csak csodáltuk sportos úszó művészetét, mert még pillangózni is tudott. Nem csoda, mert Pesten úszómesterektől tanult, mikor az olimpiára készült. Előttünk tabuk voltak a pesti évek, illetve sosem kérdztük őt. Csak öccse, Lajos szomorú haláláról tudtunk, de azt sem részletesen.

Az 1930-as 1940-es években még divat volt, hogy Jászberényben, hogy az Úri Kaszinóban szórakozzanak, kártyázzanak az előkelőbb családok. Egy orvoskolléga – dr. Schnitzler – me-

sélte nekem Debrecenben az 1980-as évek végén, hogy az ő társaságukban mondta egyszer Feri bátyám a feleségének, hogy „én kiemeltem magát”, mert néha magázódtak. Nos, mit jelenthetett ez a mondat, ami szöveget ütött a fejembe.

Szuchányi Éva valószínűleg mindig honoráriumot kapott fellépéseiért, de nem volt állandó bevétele. Bizonytalan élete volt, ezért volt nagybátyám részéről az a „kiemeltelek” célzás. Igaz, ez a kifejezés is azt mutatja, hogy később már nem lehetett az a „nagy szerelem” közöttük. Mint szülész orvos gyerekáldásra vágyott, de azt az „égiektől” nem kapták meg. Végül, nekik is viselniük kellett, amit a sors hozott, és elég vallásosak voltak ahhoz, hogy békésen egymás mellett éljenek.

Majd egyszer csak magukhoz vették két testvéremet és igyekeztek felnevelni őket, ami nem is volt számukra olyan könnyű. Míg húgom szépen beszimult közénk és laza természetével szülői örömeiket is vitt életükbe, bátyám már szembe szegült velük, mert ő legszívesebben az édesanyjánál maradt volna, és ami a továbbtanulást illeti – nem egyezett véleménye a nagybátyáékéval. Nagybátyám mérnöki pályára terelte bátyámat, de ő az orvost választotta.

Mindenesetre le a kalappal Éva nénénk előtt, mert példamutató feleség lett belőle, aki anyósát, apósát, férje nagybátyát, annak feleségét is szeretettel gondozta és nagy betegségükben ápolta őket. Fogadott gyermekeivel anyai módon törődött, mintha sajátja lett volna. Anyai részről az erdélyi Korda családból származott, akiknek valaha egy falujuk volt Magyarországon, akikre környezetükben felnéztek az emberek, akik példaképnek számítottak. Volt tartásuk, volt stílusuk, ami természetesen hatott. Nagybátya, Korda Andor, a múlt század elején országgyűlési képviselő volt. A Jászszázi Évkönyv 2004-es számában már megjelent a Jászberényi polgárházak belső világa c. írásom, amiben további részletek olvashatók Éváék életviteléről. Itt még néhány, akkor nem ismert és közölt részlet.

Szuchányi Éva (1907–1975)

1907-ben Budapesten született. Apja, id. Szuchányi Lajos a magyar királyi hadseregben szolgált, majd hadbiztosi, ezredesi előléptetést kapott, miután 1914-ben Przemyśl védelmében is részt vett. Édesanyja pedig négy gyermekét nevelve, akkor

háztartásbelinek számított. Volt egy nővére, Georgina, egy bátyja, Lajos és egy húga, Ildikó.

Iskoláit Szegeden az Árpádházi Szent Erzsébet leánynevelőben végezte. Emellett Jakabfi Rózsa tánciskolájában nővérével és bátyával együtt már serdülőként művészeti, akrobatikus tornát tanultak, és anynyira ügyesek voltak, hogy bizonyos szegedi rendezvényeken a közönség szórakoztatására őket is felléptették. Az újságok szerint nagy sikerük volt.

1920-ban Budapestre költöztek. A szülők bár nem váltak el, de tudott volt, hogy 1923-tól már külön éltek.

Meglehet, ez a körülmény is befolyásolta, hogy Éva a művészi pályát választotta. Így aztán Budapesten magániskolákban is képezte tovább magát, és díjazás ellenében varietékben, színházakban lépett fel, hogy anyja és testvérei megélhetését se-

Szuchányi Éva

gítse. Végül is egy kapós és ünnepeztető művész lett.

1921-ben nővére férjhez ment egy tisztviselőhöz, bátyja, a fiatal katonanövendék és akrobata pedig tragikus körülmények között 1923-ban elhunyt. Édesanyja is 1926-ban viszonylag fiatalon meghalt. Úgy látszik, hogy egy ideig részben ő tartotta el kishúgát, aki ekkor még színi növendék volt. Meglehet, hogy anyagilag és lehetősége szerint apjuk is segítette őket. Másrészt ismeretsége által egyengette gyerekei jövőjét. (De lehet, hogy éppen az volt a különbségük oka, hogy fiából is katonát akart nevelni, de ő is inkább táncot, akrobatikát tanult.)

Évának minden sikere ellenére fellépéseivel nem volt könnyű dolga, mert

nagyon ki volt szolgáltatva a férfiak, a varietéigazgatók kényének-kedvének, hogy alkalmazták őt vagy se. Ám fellépései alatt külföldi művészekkel sikerült megismerkednie, akik hatására valószínűleg szerződéssel Bécsbe, Párizsba majd Londonba is különböző revüszínházakhoz merészkedett. Ettől kezdve már nincs nyoma a magyar újságokban. Korábban hetenként foglalkoztak személyével az újságok.

Apja 1929-ben meghalt. Valószínűleg ezután Éva hazaköltözött Magyarországra, és átváltott a sportra. Az úszást kedvelte. Ebben az időben nyílt meg a margitszigeti Sportuszoda, ahol az edzéseit tarthatta. Minden úszásnemben remekül úszott, mert személyes közlése alapján megtudtuk, hogy benne volt az 1932-es magyar olimpiai válogatottban, amit Los Angelesben tartottak, de sajnos, röviddel a verseny előtt szívburokgyulladásban megbetegedett, és így nem indulhatott.

Végül is 1932-ben ismerkedett meg nagybátyáinkkal, és egymásba szerettek. Így jobb anyagi biztonságba került. Meglehet, nem felejtette el az előző, színes életét, de ez itt Jászberényben – a konzervatív körökben, ahol forgott – tabunak számított.

A családon belül csak „nyomokban” hallottam utalást nagynéném művészi előéletére, ami végül is most keltette fel kíváncsiságom. Azáltal, hogy manapság az interneten már sok minden fellelhető, nyomozásba kezdtem. Főleg azért, mivel – egy, akkor híres, némafilmben – Deésy Alfréd Péntek este című filmjében is szerepelt (1921–1923), ő játszotta a főszerepet. Ezt a néma filmet – az akkor merész és zsidó témája miatt – a világon mindenütt el tudták adni, olyan nagy volt iránta az érdeklődés. Az újságok szerint Amerikában is, főleg emigráns magyaroknak játszották. Ezt írta az akkori amerikai Népszava. A film taglalja a zsidó asszimiláció és a vegyesházasságok problematikáját.

Magyarországon a II. világháború után az ilyen fajta celluloid filmeket fogkefégyártás miatt bedarálták, így itthon jelenleg ez a film nem fellelhető. Ám a Magyar Filmintézetben felvette jelen kutatási programjába és most nemzetközileg is kerestetik. Egyelőre ennyi eredménye lett kutatásomnak. Az is igaz, hogy ezt a filmet nemcsak a magyar Filmintézetben, hanem Seattle-ben (USA) nemzetközileg is számon tartják.

Hogy jobban megértsük Éva történetét, kicsit ismerni kell azokat a táncör-

téneti időket, amiben élt.

A táncművészet szerepe az 1920-as években

Éva táncművészetét úgy kell értelmezni, hogy ismerni kell az 1920-as évek ízlését. Az ún. jobb családok a fiatal lányukat táncolni taníttatták, mint manapság szokás, hogy pl. balettet vagy néptáncot taníttatnak velük.

A tánctanítók pedig felhasználták már az ügyes, legkisebb tanítványaikat is, hogy szórakoztassák velük a közönséget, hiszen ez bevételi forrásuk volt. Később a legjobb felnőtt táncosokat bárok, varieték alkalmazták bizonyos díjazás fejében, hogy programjukat színessebbé tegyék.

Ekkor jött divatba Európa szerte az ún. önkifejező tánc olyan nagyságokkal például, mint Mary Wigmann, később Gret Pallucca (Drezda) és még más európai művésznők.

Éva táncát klasszikus, akrobatikus elemekkel díszített táncnak tartották, amit klasszikus zenei kíséret mellett adott elő. (pl. Beethoven: Holdfény-szonátája, E. Grieg: Tündértánca) Előfordult, hogy táncaival bizonyos könyvismertetések, kiállítások megnyitásán is fellépett, amikor nővére, Georgina ugyanott verseket szavalt.

1920. május 15-én jelent meg a Dél-magyarország c. lapban egy Gyalu nevű szerző aláírásával a Tánckultúra című cikk, amelyben a következők olvashatók: „A tánc művészete kezd divatos lenni Szegeden. Hiszen táncolni eddig is táncoltak itt, kivált, ha farsang volt, de már jó ideje nagybőjtje van nálunk a világi vigasságnak. A tánc azonban nem csupán báli robot, komoly és finom művészet is, sőt, mint a régi görögök és az ószövetség lapjai bizonyítják, istentisztelet is volt. A tánc a legősibb és legközvetlenebb művészi kifejezése az emberi érzelmeknek, indulatoknak. Egészen primitív eszközökkel igen rafinált hatásokat ér el.

Szegeden a zenei kultúra mellett a tánc-kultúra is virágjában van napjainkban. A napokban, egy táncmatinéen gyönyörködhattunk két karcsú, finom termetű úrilány, a Szuchányi-nővérek megkapóan egyéni és artisztikus táncaiban. A színház most jelzi Bakits Edithnek, egy új táncoló csillagnak föltűnését a színpadon és a plakátok jelzik Lucy Kleiselhausennek, a világhírű táncosnőnek bemutatkozását a szegedi hallgatóság előtt...Szomorú világot élünk, de éppen azért kell a lelkünknek ópium, balzsam, feledés és vigasztalás. Művészet kell, vers és zene kell, ritmus kell, táncolni akar a szellemünk, amelyet eddig gúzsba kötött, lenyűgözött a goromba és ordító realitások zsarnoksága. Az élet mégis oly szép, mondjuk a költővel és csak azért is

mert élni akarunk és élni fogunk.” (Az első világháború borzalmai után ez érthető volt.

Szuchányi Éva budapesti előélete

Régi újsághírek tallózása sok mindent megvilágított, ami Évát és családját illeti.

Éva anyja, mikor fiát 1923-ban tragikusan elveszítette, már külön élt férjétől és egyedül nevelte gyermekeit, bár férje valamelyest egyengette gyermek útját. Filmes kapcsolatait által szerepekhez juttatta őket, mert azok művészi tornát és táncot tanultak.

Még gyerekkorunkban megtudtuk, hogy Éva már 15 éves korától művészi táncot tanult Szegeden. Később, mikor Pestre költöztek ott is fel-fellépett kecses, klasszikus táncművészetével. Végül is nem volt más lehetősége akkor, minthogy kamatoztatta színjátszó- és tánctehetségét, és ahol tudott, bizonyos honorárium ellenében szerepet is vállalt testvéreivel együtt. Felléptek például a Péntek este c. Deésy filmben, amit apjuk is szponzorált. 1923 után Deésy Alfréd vállalkozása tönkrement és Ausztriában próbálkozott újra. Ez valószínűleg az apjuknak is nagy anyagi veszteséget jelentett.

Itt még néhány idevágó újsághír Éváról, amire nem régen, ugyancsak a világháló segítségével akadtam.

Például a Pesti Naplóban ez áll: „Grieg Tündértánca tetszett a közönségnek Szuchányi Éva első estélyén és hogy 17 évesen egy sokat ígérő tehetség.”

Ugyancsak ebben a lapban: „kalotaszegi, mezőkövesdi viseleteink tarkaságát kapjuk Szuchányi Éva nemes, klasszikus táncával.”

Szuchányi Éva mikor Szegedről Budapestre költöztek, fellépett a Vigadóban, amiről így ír a Pesti napló: „Tánc-est. Ma este tartotta a Vigadó nagytermében első, önálló, klasszikus táncestetélyét Szuchányi Éva. Az ifjú művésznő műsorán Lanner, Prichistal, Rubinstein, Ascher, Chopin és Grieg-számok szeltek, melyek közül különösen Grieg Tündértánca tetszett a közönségnek. Szuchányi Éva első estélyén sokat ígérő tehetségnek mutatkozott.”

Fellépett még a Rákóczi úti Tabarin szórakozóhelyen is: „Szuchányi Éva nemes, klasszikus tánca, a groteszk Felhő Rózsi, a széphanjú Papp Jancsi, Molnár Vera, Asztalos Imre, Perényi, Kiss, Ormos és a személyesen konferáló Harmath Imre, Zerkovitz sokszínű, stílusos muzsikája mind egyformán részesei a Zöld madár nagy sikerének.”

A Péntek este című filmszerep után

az újságok az alábbiakat közölték: „Mindenki sirt a Péntek este zsidódráma megrendítő cselekménye, Szuchányi Éva és Györgyi csodás játéka miatt kedden, szerdán a szegedi Korzó moziban. A 15 éves Éva a rabbi lányát, Esztert, a Péntek este című Szomorú drámában abszolút szépen és meghatóan játssza. (Georginának ebben a filmben egy mellékszerepe volt.)

Legyen itt mellékesen elmondva a film sztorija: A Péntek este főhőse Aron rabbi csodaszép leánya, Eszter, aki beleszeret egy keresztény férfibe. A dráma érzékeny témát, a vegyes házasságokot érintette, buja, érzéki nyelvezete és a miliő különlegességet, szokatlanságot hozott anno a magyar színpadon.” (Szeged című újság)

További újságcikkek Szuchányi Éva szerepléseiről: „Nincs az a fantázia, amely szebb nőt tudna teremteni, mint Szuchányi Évi. Akinek ragyogó ifjúsága és tökéletes tudása túllépi a magyar kereteket és világviszonylatban is a legelsőek közé emelkedett. Irják a Tabarin műsorában (egy híres budapesti lokál) történő szerepléséről.”

A Tabarin-varietéről pedig így ír a Pesti Hírlap: „Mint minden eddigi műsorával, úgy márciusi gazdag és pazar programjával ismét rászolgált a Rákóczi-úti Tabarin a közönség nagy érdeklődésére. Szuchányi Éva klasszikus táncosnő finom és decens.

Az Est című lapban pedig ez olvasható: Szuchányi Éva nagyszerű táncaival szórakoztatja a közönséget.

Szuchányi Évát Budapest legszebb kisasszonyának tartották és így írtak róla a Színházi Élet c. lapban:

A legszebb pesti lányt Szuchányi Évának hívják és a legjobb pesti műsor a Tabarinban van, ahol Szuchányi Éva föllép. Két számmal lép fel a kisasszony, – aki egy ismert huszárőrnagy leánya – Chopin zenéjére a tavaszról táncol és egy magyar táncot mutat be.” Akiről ezt a díszes és előkelő epitetont le merik írni, hogy „a legszebb pesti lány”, illik, hogy bővebben bemutassuk az olvasónak. Pesti gavallérok, a pesti lokál publikuma egyhangúlag, vita nélkül adományozta a kisasszonynak a legszebb jelzőt, és Szuchányi Éva meg is érdemli ezt.

A Chopin-számban hófehér, lenge, átlátszó fehér ruhában lép a közönség elé. Karján, amely klasszikusan ívelt és fehér, mint az alabástrom – liliomok haldokolnak. Vörös fényben égő barna haja van, kibontott hajában pipacsok virítanak, és táncára pipacs-csokor bókól, hajladozik karjában.

Le kell leplezni ezt a Szuchányi Évát, amellet, hogy a „legszebb”, még táncolni

is tud. Csupa ritmus, zene a kisasszony, a lelkét adja a táncával, a fiatalságát és a szépségét.”

A vidéki Miskolci Napló írta, hogy Szuchányi Éva egy táncfenomén és nagy sikert aratott.

Az Esti Kurír szerint: Szuchányi Éva először az Altona darabban, a Vig-színházban, amiben Bajor Gizi volt a főszereplő. (Mert eddig csak varietékben lépett fel.)

Az Esti Kurírban pedig a következő olvasható: „Egy magyar táncosnő Párizsba szerződött. Szuhányi Éva az ismert nevű táncosnő, aki most a Bécsi Pavilonban vendégszerepel, a párizsi Palace színházhoz szerződött, ahol a legújabb revüben fog fellépni.”

Esti Kurír: „Szuchányi Éva a Párizsi Kalitkában (a budapesti Margit-szigeten) lépett fel, ahol a Parisien Grill Revue Dancing vendégszerepelt.”

A Magyarország című újságban azt írják, hogy 1929-ben változtattak a Péntek Este c. filmen, de a régi szereplőkkel. Ekkor már Éva is 22 éves volt. A rendező és producer Deésy Alfréd hazajött Ausztriából és a változtatásokat a tatai Esterházy kastélyban forgatták.

Erről a filmről maga Deésy Alfréd is nagy lelkesedéssel írt a „Porondon, deszkán, mozivásznon” című visszaemlékezésében.

Ekkora dicshimnusz után, ami az előbbieken róla olvasható, ezt a történetet Jászberényben nem igazán ismerték, mégha valamit sejtettek is. Az egyik újság azt is írta, hogy ha az illetékeseknek lehetősége lett volna őt szponzorálni, szépsége őt Hollywoodig emelte volna. De mint tudjuk, a szépség múlandó.

Szuchányi Éva az 1920-as évek második felében ugyanott lépett fel Párizsban, mint Josephine Baker, de klasszikus tánca talán nem volt olyan elsöprően sikeres. Nagy volt a kontraszt, ha táncművészetüket összehasonlítjuk. Éva valószínűleg már nem tudta művészetét tovább fokozni, és nem tudott újabbat nyújtani. Azonkívül nem volt olyan önálló, mint Baker, aki megalkotta önmagát, nemcsak a színpadon, de a magánéletében is. Évának támasz kellett és később, miután megbetegedése miatt a sportkarrier sem jött be, így aztán várta a fehérlovas királyfit, akit nagybátyám személyében biztosan megtalált, hiszen ő még lovaskocsival kereste fel távoli betegeit.

Egyszer aztán Éva szépsége is kopni kezdett. Férjéhez öregedett, és rövid

idővel férje halála után ő is megbetegedett, és sírba vitte élete színes történetét, amiről lett volna mit mesélnie.

Források:

Délmagyarország, 1920. május 15.

Est, 1924. június

Esti Kurír, 1925. április 1.

Jász Hírlap, 1933

Magyarország, 1929. augusztus

Miskolci Napló, 1925. november

Pesti napló, 1922. március 30.

Pesti Hírlap, 1924. március

Szeged, 1923. március 6.

Színházi Élet, 1924. július

Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, Budapest, 1992

Sárközi Ágnes helytörténeti kutató

Könyv a jász ekegyárosról

Születésének 200. évfordulójára tiszteői emlékkönyv kiadásával emlékeztek meg Gubicz Andrásról a 19. századi gazdasági gépész feltalálóról. A pesti gépgyáros a kerek évfordulóra készült könyv címlapján Barabás Miklós festményéről mosolyog ránk.

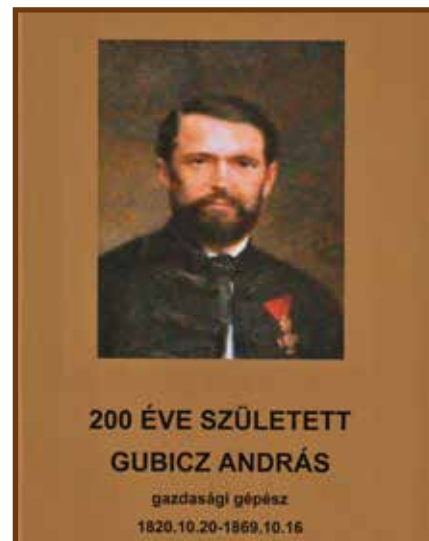
Az emlékkönyv ismerteti Gubicz András példaértékű életútját, életének főbb – és meghatározó – állomásait, sikereit, nem utolsósorban pedig iránta a napjainkban is ható tisztelet megnyilvánulásait.

A könyv Jászfákóhalma önkormányzata, a Gubicz András Gazdakör, a Honismereti Szakkör, a JÁKÓB Baráti Társaság és a Gubicz család támogatásával jelent meg.

Gubicz András Jászfákóhalmán született szegény földműves szülők gyermekeként. 1850-ben került Pestre, ahol Farkas István gépgyárában dolgozott. Élete során azokon a nehéz munkát végző földműveseken akart segíteni, ahonnan ő is származott. Feltalálói tehetsége már itt, a Farkas-gyárban megmutatkozott, itt kezdte el később szabadalmaztatott ekéi fejlesztését. Ezek erénye – tartósságuk mellett – kis súlyuk volt, és a talajt ekéi nemcsak hatékonyan megforgatták, de még porhanyították is. Díjak sorozatát hozta el velük, először idehaza Ercsiben és Tótmegyeren, de később külföldön is kimagasló sikereket ért el: az 1862-es Londoni világkiállításon aranyérmet, az 1867-es Párizsi világkiállításon pedig bronzérmet nyert. Közben Kollerich Pál rostagyárossal gépgyárat alapított,

ahol ekéi készültek. Aktív résztvevője volt kora gazdasági életének, alapító tagja volt az Országos Gazdasági Egyesületnek.

Gubicz András tevékenysége az ekék mellett egyéb mezőgazdasági területekre is kiterjedt, több, másirányú találmánya is volt. Gyárának termékskáláján

A könyv címlapja

– saját fejlesztésű eszközein kívül – más, világszínvonalú termékek is szerepeltek.

A halál fiatalon, 49 éves korában ragadta el, valószínűleg a maximalizmusából fakadó túlfeszített munka következtében. A könyvben szereplő halotti anyakönyvi kivonat mindenestre „tűdősorvadást” ad meg halála közvetlen okaként.

Gyermekek nem lévén, vagyonukat jótékony célra ajánlották fel, kitüntető helyre helyezve e téren Gubicz András szülőfaluját, Jászfákóhalmát. A községben levő lakóházukat kisdédóvó céljára ajánlották fel – ma is ott működik a feleség, Poldermann Júlia nevét viselő községi óvoda. Más közhasznú egyesületeknek is juttattak vagyonukból, a végakaratot a gyáros 1874-ben elhunyt felesége hajtotta végre. Mindketten a falu temetőjében nyugszanak, mintaszerűen karbantartott díszsírhelyen, a kápolna mellett.

A hálás szülőfaluja, Jászfákóhalma küldöttsége évente megkoszorúzza Gubicz András egykori, a valamikori Lipót utca 74-ben működött gyárának helyén álló, Váci u. 74. alatti lakóházon elhelyezett emléktábláját. Nevét szülőfalujában egy utca is viseli.

Életúja azt példázza, hogy következetes, szorgalmas munkával egy tehetséges ember úgyszólván a semmiből is képes feltörni.

Bognár Mária újságíró

Légszennyezés és megoldási javaslatok Jászberényben a 19. század második felében

Légszennyezés kapcsán a mai kor emberének a szmog, kipufogófüst, történeti megközelítésben pedig az ipari forradalom idején emelt, eget ostromló gyárkémenyek és a városokra telepedő korom jut eszébe. Pedig légköri aeroszol mindig is létezett. Aeroszol minden, a levegőben lebegő szilárd vagy cseppfolyós részecske. Ezeket méretük alapján lehet csoportosítani. Az 1 µm alattiak a finom részecskék, az 1 µm fölöttiek a durva részecskék, vagy köznapi elnevezéssel a por. Ez utóbbiak viszonylag gyorsan leülepednek, ám a tüdőbe jutva hosszabb távon különféle megbetegedéseket okozhatnak.

Míg Manchesterben az ipari forradalom hatására a nagyipari gyártelepek gombamód szaporodtak, addig Jászberény gazdaságát a 19. század derekán még elsősorban az állattartás és a növénytermesztés jellemezte. 1855-ben már van pokróc- és szűrposztógyár a városban, amit a rabok működtettek. Nagyobb üzemnek a város malmai voltak tekinthetők. Az 1870-es évektől nőtt az iparosok száma. Ez azonban elsősorban a kézművesipart jelentette. 1873-ban létesült a városban az első gőzmalom, amely ekkor egyedülként képviselte a nagyipart. Vagyis a lakások kéményeiből kiáramló füst nagyobb légszennyezést generált, mint a város ipara.

1883-ban Jászberényben a tüdővész már jelentős méretet öltött. Egyre aggasztóbbnak bizonyult a helyzet és közösen kereste a megoldást az akkor már megyei főorvos, de jászberényi kötődéssel rendelkező dr. Orbay Antal, az ekkor a városban működő dr. Markgraf Vilmos és a városi közegészségügyi bizottság.

Markgraf Vilmos 1871 és 1878 között Máramaros vármegyében látta el feladatát, és az ottani tapasztalatai sokat segítettek egy átfogó javaslat összeállításában. Máramarosban a zord éghajlat és a rossz életkörülmények, silány táplálkozás és negatív élel bíró szokások ellenére a tüdővész a betegek csak 1-2%-ánál jelent meg. Markgraf a máramarosi tapasztalatait összevetette a jászberényi helyzettel. Megállapította, hogy Jászberény éghajlata „inkább zord mint enyhe, mert szelektől erdők által nincs védve de mégis délibb fekvésű és szelidebb klímájú a mondott máramarosi vidéknél”. A

jász főváros szélviszonyait taglalva egy 1864-es jegyzetbe nyúlt vissza. A várostól nyugatra és délnyugatra volt ekkor az öreg és új erdő. 1864-ben nyugati és délnyugati szél volt összesen 11 alkalommal az év során. A többi égtáj fölől, azonban erdő nem védte a várost. Különösen aggasztónak ítélte az északi határrész esetében, mivel erről összesen 93 alkalommal fújt szél. Markgraf szerint „ez az oka, hogy Jászberénynek, a felső

Dr. Orbay Antal Jász kerületi főorvos,
1874

alföldön az ádriai tenger felett csak 277 lábnyira eső fekvése dacára is, inkább zord mint enyhe a klímája”. Jászberényben ekkor a halálokok 20%-át a tüdővész tette ki. A máramarosi pozitív helyzetet abban látta, hogy a fenyvesek illóolajban gazdag kipárolgása jótékony hatással volt az ottélőkre. Eppen ezért a városi tisztiorvos javasolta a városvezetésnek erdők, pontosabban fenyvesek telepítését. „Essék minden 10 öltre egy-egy fenyűfa az udvarokon vagy az utcásorokon”. A tüdővész és a légúti megbetegedések terjedésében jelentősen kivette részét a várost mindennap ellepő por is. Erre vonatkozóan kettő javaslatot tett a tisztiorvos: „... Szükséges e tekintetben a városnak egyszer valahára, más mivel városok példájára, nem szépszerűi szempontból, mert ez alárendelt dolog, de a közjólét, az egészség érdekében, a kiköveztetése... A megyei főorvos Úr a birka és marhanyájának gyakori keresztül hajtásából vezeti le a városban lévő nagy

port. – Ez okoz is mindanyiszor nagy port, és mulhatatlanul eltíltandó; de a mindennap ismétlődő nagy pornak van itt még egy más lényeges előidéző oka, t. i. a sertésnyájak és tehéncsordáknak 3-4 irányból is hazaérkezése a legelőkről esténként. S mert a nagy port esténként, délutánonként a városban határozottan a sertésnyáj meg a tehéncsorda okozza, legyen önzetlen és önmegtagadó a város saját egészsége, üdve, s az unokák jóléte érdekében, s ha csak lehető, tiltassék be – a város kikövezéséig – a sertéslegeltetés legalább, vagy azzal egyidejűleg a tehéncsordázás is. Mert ezek csinálják a leg nagyobb port, s ezek nélkül meg – ha akarja – el lehet a város egyideig”.

A fásítással a várost ostromló szelek erejét tompították volna, így az azok által felkavart por mennyiségét is csökkenteni lehetett volna. A földutak kövezésével, valamint a használatok kihajtásának korlátozásával szintén a lábak, paták és kocsik által felvert por csökkenését remélte. A sors érdekes firtora, hogy dr. Markgraf Vilmos 1883 augusztusában fogalmazta meg 20 oldalas javaslatát, melyben a por csökkentését is megcélozta, és 1883. augusztusában tört ki a mai Indonézia területén a Krakatau vulkán, amely oly mértékben juttatott a légkörbe vulkáni hamut és aeroszolt, hogy a hőmérséklet globálisan 1°-al csökkent. A vulkán által a légkörbe juttatott hamu és por a Jászországban is észlelhető, vöröses égboltot eredményezett, amelyről Orosz István jászladányi búcsújáró egy imádásos ponyvájában is megemlékezett.

Forrás

MNL JNSzML. IV. 411.a. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatási bizottságának iratai. 807/1883.

Felhasznált irodalom

Mészáros Ernő: A levegő megismerésének története. MTA Történettudományi Intézete, Budapest. 2008

Pernyész Livia: A város gazdaságtörténete. In: Jászberény története a reformkortól a harmincas évekig. (főszerk. Pethő László). Jászági Évkönyv Alapítvány, Jászberény. 2015. 178-208.

Vincze János Farkas: A Krakatau 1884-es kitörése Orosz István vallásos ponyvanyomtatványa tükrében. In: Jászági Évkönyv (szerk. Pethő László). Jászági Évkönyv Alapítvány, Jászberény. 2019. 109-114.

Vincze János Farkas levéltáros

Viseletkonferencia Egerben

A Heves Megyei Népművészeti Egyesület és a Népművészeti Egyesületek Szövetsége 2021. szeptember 10-11-én immáron a kilencedik alkalommal rendezte meg Egerben, a Bartakovics Béla Községi Házban a *Viseletek régen és ma* címet viselő országos viseletkonferenciát.

Beszprémy Katalin megnyitja a kiállítást
Fotó: Bathó Edit

A konferencia a *Hagyomány és divat* című nemzetközi viseletkiállítás megnyitásával vette kezdetét. A népes közönség elsőként a felcsendülő egri népdalokban gyönyörködhetett, majd Kiss István, a Heves Megyei Népművészeti Egyesület elnöke köszöntötte a konferenciára összesereglett alkotókat, előadókat és érdeklődőket. Ezt követően Minczér Gábor, Eger város alpolgármestere mondott köszöntőt, majd pedig Beszprémy Katalin, a Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Tanácsadó Testületének elnöke nyitotta meg a hagyományos és iparművészeti ruhákat felvonultató, izléseken és esztétikusan berendezett kiállítást. Nagy örömünkre a jászági viseletkészítők ruhaalkotásai évek óta szerepelnek a konferencia kiállításán. Ez alkalommal megcsodálhattuk Borbásné Budai Valéria zsinórdíszes kabátját, Donkóné Birkás Tünde jász és göcseji parasztpolgári viseletét, Tajti Erzsébet göcseji parasztpolgári viseletét, és Besenyei Ildikó zentai völegényi ruháját. A látványos kiállítást rendkívül nagy érdeklődés kísérte.

Ezt követően kezdődött meg a konferencia, amelyet Kiss István egyessületi elnök köszöntője után Ígyártó Gabriella, a Népművészeti Egyesüle-

Donkóné Birkás Tünde jász viselete
Fotó: Bathó Edit

tek Szövetsége ügyvezető igazgatója nyitott meg. Ezután Fehér Zsombor, a Népművészet Ifjú Mestere tárogatójátékában gyönyörködhetett a közönség, majd Berzeviczy-Fehér Jánosné vezetésével megkezdődtek az előadások. Elsőként dr. Juhász Katalin néprajzkutató szolt az Etno-divat jellegzetességeiről, majd dr. Simonovics Ildikó divattörténész Rotschild Klára legendás életét és a 20. század divattörténelmét mutatta be. Őket jászsági előadók követték: dr. Bathó

Edit néprajzkutató a parasztpolgári viseletek megújításának kezdeteiről, eredményeiről, *Tajti Erzsébet* viseletkészítő a parasztpolgári viseletek megújításának gyakorlati tapasztalatairól, *Borbásné Budai Valéria* pedig a jászsági viseletek jász identitást kifejező szerepéről szolt. A pénteki konferencia nap látványos viselet bemutatóval fejeződött be.

Szombaton délelőtt folytatva a konferenciát, két előadásra került sor.

Borbásné Budai Valéria zsinórdíszes kabátja
Fotó: Forgó Bence

Vargyasi Melinda viseletkészítő a viseletek és a hozzáillő viseletkiegészítők esztétikájáról beszelt, Molnár Madarász Melinda Meyke pedig azt tárgyalta hogyan jelenhet meg a népművészet a 2021-es divatban. Az előadásokat szakmai diskurzus zárta.

Iris

Részlet a kiállításból

Fotó: Forgó Bence

Berzeviczy-Fehér Jánosné palóc mintás öltözete
Fotó: Forgó Bence

Kovács Katalin, Donkóné Birkás Tünde és Tajti Erzsébet göcseji parasztpolgári viseletei
Fotó: Forgó Bence

Kovács Erzsébet és Besenyei Ildikó zentai viselete
Fotó: Bathó Edit

Részlet a kiállításból

Fotó: Forgó Bence

Szombathy Márta alkotása
Fotó: Forgó Bence

Részlet a kiállításból

Fotó: Forgó Bence

EMLÉKEZÉS RÉGI JÁSZBERÉNYI TANÁROKRA XXVIII. Az igazgatók III.

A jászberényi József nádor Gimnázium (ma Lehel Vezér Gimnázium) igazgatóinak emléket állító harmadik írásom rendhagyó, mert – egy fő kivételével – szaktanárként, vezetőként már szerepeltek korábbi redemptiós írásaimban azok, akikre most emlékezem – 2017. december: Korber Ernő; 2018. február: Kalkbrenner Antal, Ivánfy János; 2018. június: Józsy Ferenc; 2020. augusztus: dr. Lessy Viktor.

A célom azonban az, hogy ebben a sorozatban is, időrendi sorrendben legyen olvasható a gimnáziumért magas szinten dolgozó igazgató-pedagógusok neve, rövid élettörténete. Az előző írásomat azzal zártam, hogy Kalkbrenner Antal igazgatóra emlékezve folytatam az összeállítást.

Kalkbrenner Antal 1920 és 1926 között állt a főgimnázium élén. Az 1875. november 19-én Oraviczabányán született Kalkbrenner Antalt 1920-ban helyezték Jászberénybe a főgimnázium vezetésére, igazgatására. A gimnázium történetében ő volt a tizenkilencedik igazgató. Ekkor már sokévi vezetői gyakorlattal rendelkezett. Hiszen az 1907-ben alakult karánsebesi főgimnázium ideiglenes, majd 1909-től rendes igazgatója volt. A jászberényi főgimnáziumban igazgatói munkája mellett német nyelvet tanított, német társalgást vezetett.

Igazgatósága alatt több nagy esemény történt. 1925-ben telepítették Gergely Adolf matematikát – természettan szakos tanár vezetésével az iskola rádióállomását.

A gimnázium még a hagyományos farsangi multságának tiszta jövedelmét is az intézet Rádió-alapjára fordította (Jász Hírlap, 1925. február 22.) Nagyon sokan felül is fizettek a cél elérése érdekében. Az iskola fizika szertárában hallgatták az érdeklődők a rádióadásokat.

Egy évvel később szintén Gergely tanár úr vezetésével létrehozták az országos elismerést kiváltó aerokört, amelynek elindítását Kalkbrenner igazgató örömmel és szeretettel támogatta. 1926. január

20-án Gergely Adolffal együtt el is kísérté Pestre a gimnázium VII. és VIII. osztályú növendékeinek egy részét a középiskolai tanulók aeronautikai előadására (Jász Hírlap, 1926. január 24.) Február 7-én pedig az ötletadó négy önképzőköri diák meg is tartotta az első aviatikai előadásorozatot. Még ebben az évben a területi királyi főigazgatóság jóváhagyta az aerokör alapszabályát. Kalkbrenner igazgató vezetése alatt tehát elindult az aerokör több évtizedes története.

1925 októberében a Faluszövetség szokásos évi kiállítására került sor Jászberényben, melyhez a gimnázium teljességében teret adott. A gimnázium is elkészítette bemutakozó kiállítását, az anyagának összegyűjtése, elrendezése Kalkbrenner Antal igazgató és Fenyves Adolf rajtanár érdeme volt.

A jászberényi igazgatót minden évben megbízták érettségi vizsgák, magánvizsgák vezetésével. A váci kegyesrendi főgimnáziumban magánvizsgálatokat, a kecskeméti állami főreáliskolában az érettségi és magánvizsgát, a balassagyarmati állami reálgimnáziumban az érettségi vizsgálatokat vezette. Az 1925/26-ös tanévben pedig a budapesti VIII. kerületi Zrínyi Miklós reálgimnáziumban és a balassagyarmati állami reálgimnáziumban látott el érettségi vizsgaelnöki teendőket.

Igazgatóként sok városi bizottság elnöke, tagja volt, s ilyen minőségben a közeletben is eredményesen dolgozott. A főgimnázium 1921 decemberében újra indította a szabadoktatási tanfolyamot, ennek keretében az igazgató és a tantestület tagjai nagyszámú, különböző témájú ismeretterjesztő előadást tartottak

A Jász Hírlap 1925. december 13-i számának hírei között szerepelt: „Közoktatásügyi miniszter előterjesztésére a kormányzó úr áthelyezte Kalkbrenner Antal jászberényi áll. reálgimnáziumi igazgatót a budapesti tisztviselőtelepi gimnáziumhoz, hasonló minőségben; ezzel egyidejűleg

dr. Kerékgyártó Árpád tisztviselőtelepi gimn. igazgatót a jászberényi gimnáziumhoz helyezte át, szintén hasonló minőségben.” Ez 1925. október 29-étől volt érvényben, de Budapesten ekkor még lakást nem tudtak biztosítani számára. Kalbrenner Antal a budapesti X. kerületi (tisztviselőtelepi) állami gróf Széchenyi István reálgimnázium vezetői állását így csak az 1926/27-es a tanévtől foglalta el.

A budapesti tíz tartalmas, eredményes év elteltével, 1936. június 6-án nyugdíjba vonult. A nyugdíjas élet pihentető óráit nem sokáig élvezte. 1936. szeptember 23-án véget ért földi élete.

Józsy Ferenc 1926 és 1935 között, illetve egy év másféle megbízatás után 1936 és 1938 között volt a gimnázium igazgatója. Mi volt a másféle megbízatás? A vallás – és közoktatásügyi miniszter 1935 októberében főigazgató-helyettesnek helyezte át a debreceni tankerületi királyi főigazgatói hivatalhoz. Ebben a beosztásban a tankerület középiskoláinak ügyeit intézte, de nem volt számára építő jellegű a feladat, kérte az iskolába való visszahelyezését. 1936. május elsejétől ismét igazgatói feladatát látta el.

Az 1891-ben Manigán (ma szlovákiai helység) született Józsy Ferenc mennyiségtan-természettan szakos tanári diplomáját Budapesten szerezte meg.

A budapesti egyetemi évek után a móri állami polgári iskolában tanított. 1914 és 1918 között az I. világháború különböző hadszínterein harcolt. Tüzérfőhadnagyként szerelt le, aki Signum Laudis Katonai Érdemérmét (bronz és ezüst), Károly csapatkeresztet és magyar-osztrák Háborús Emlékérmét kapott hősiességéért. A leszerelést követően 1919-től a jászberényi gimnáziumban helyettes tanárként, 1919 júliusától pedig rendes tanárként kezdett dolgozni. 1926 nagy változást hozott az életébe. Ugyanis ekkor megbízott igazgató, egy év múlva pedig kinevezett igazgató lett.

A tanév 1926-ban szeptember 15-én kezdődött, az évnitó ünnepségen Józsy Ferenc, a gimnázium új igazgatója *mondott talpra esett és tartalmas megnyitó beszédet.*

Józsy Ferenc igazgatóként minden új kezdeményezést, új módszert, új eszköz beszerzését, ami az iskolai munka eredményességéhez hozzájárult, anyagilag és erkölcsileg támogatott. Így például az igazgatóságának 12 éve alatt a diákok repüléssel kapcsolatos elméleti és gyakorlati példamutató munkáját, az 1926/27-es tanévben a Széchenyi István gróf nevét felvevő Önképző-kör tevékenységét.

Már 1928-ban tárgyalta a város polgármesterével az iskola épületének elégtelen voltáról. Hiszen az 1889-ben átadott iskolaépület 200 diák számára készült, s ebben a tanévben már 300 fölötti tanulói létszámmal dolgoztak. Külön kiemelte a helyiségek számának elégtelenségét, ami miatt a gyakorlatokon, a kísérleti tárgyak tanításakor az eredményes munka végzése nehézkes.

1930-ban a jászberényi felnőttoktatási szervezet elnökeként szorgalmazta szabadelőadások megtartását. Ő is különböző témákban, különböző helyszíneken tartott előadást.

A város közéletének igen aktív, sokrétű feladatokat ellátó szereplője volt. Ismeretterjesztő előadásai, írásai, a felnőtt oktatási szabadelőadásokon, a megszámlálhatatlan számú városi bizottság gyűlésein, a városi képviselőtestületi üléseken elhangzott hozzászólásai híresek voltak. Ezek, az adott téma, az adott probléma megoldása, a cél elérése érdekében gyakran irányt mutattak, eredményre vezettek. Nívós, tartalmas, sokszor érzelmekre ható beszédei alapján gyakran kérték fel különböző ünnepi rendezvények megnyitására, ünnepeltek, meghívtak köszöntésére.

1928-ban a vezetésével megalakult a Jászberényi Gimnáziumi Iskolatársak Egyesülete. A kiváló iskolavezető az Úri Kaszinó tagja volt, majd 1931-ben annak igazgatójává választották. Ő is, mint elődei évente látott el *magánvizsgálatokon*, érettségi vizsgákon elnöki teendőt.

A bevezetőben említett cikkben a teljességre törekedve gyűjtöttem össze jászberényi közéleti vállalkásait, itt csak töredéke szerepel.

Minden tevékenysége értékes volt, melyekkel mindig Jászberény és a gimnázium érdekét, fejlődését, jövőjét szolgálta. Nagy tiszteletnek, megbecsülésnek örvendett.

Bár családirag is kötődött Jászberényhez – felesége a jászberényi Almásy Mária volt –, mégis kérte áthelyezését. 1938. július 1-től a budapesti X. kerületi állami Szent László Gimnáziumban folytatta tevékenységét, ott is igazgatói minőségben.

Korber Ernő 1935. október 24. és 1936. április 30. között Józsy Ferenc helyett látta el az igazgatói feladatokat.

A földrajz-természettan szakos rendes tanár Mezőkövesdről került a jászberényi gimnáziumba 1920-ban, az 1936/37-es tanévtől pedig már az újpesti Könyves Kálmán Gimnázium tanára volt. A 15 éves jászberényi munkássága során az elméleti és gyakorlati oktatás kapcsolatának, egymásra épülésének fontosságát, nevelő hatását hangsúlyozta, s létrehozott két iskolai botanikus kertet. A kertekben folyó munkáról, annak jelentőségéről számolt be az 1933/34-es tanévi értesítőben. Ezen kívül még nagyszámú iskolai, városi feladatot látott el kiemelkedően. Elismerésként 1936-ban a vallás- és közoktatásügyi miniszter gimnáziumi igazgató címet adományozott neki.

Ivánfy János volt a sorban a következő igazgató, aki Jankovics János néven 1895-ben született Zsámbékon. A nevét 1833 körül változtatta Ivánfyra. A győri Bencés Gimnáziumban, majd Pannonthalmán tanult, de nem lépett be a bencés rendbe, nem érzett elhivatottságot. 1921-ben magyar-német tanári diplomát szerzett Budapesten.

Jászberénybe Ceglédre került 1923 novemberében, helyettes tanár volt, aki az 1926/27-es tanévben lett rendes tanár. Józsy Ferenc távozása után, 1938 és 1942 között vezette a gimnáziumot.

Elődeihez hasonlóan a tanítás mellett rengeteg tanórán kívüli és közéleti feladata volt.

Éveken keresztül volt az önképzőkör tanárvezetője. Megalapították a körön belül az Olvasókört, a diákok a tanári könyvtár könyveit olvashatták. Az 1930/31-es tanévben új önképzőköri alapszabályt

dolgoztak ki.

Igazgatóként nagy figyelmet szentelt, segítséget adott az aerokörnek.

Tanári értekezleteken a tantestülettel egyetértésben sürgette a beszéd magyarságának megőrzését.

Az 1938/39-es tanévtől a nyelvvoktatás kis létszámú, csoportokban, több órában történt a VII., VIII. osztályokban.

A város közéletének minden pontján jelen volt, szívvel-lélekkel dolgozott. Így például: a Római Katolikus Egyházközség több szakosztályának, Iskolaszéknek a referense, tagja volt.

A Foederatio Emericana Jászberényi Conventjének Priorjává választottá 1936-ban.

Gyakran szervezett rendezvényeket, népművelési előadásokat tartott igen sokféle témában, hazafias és vallásos beszédeket mondott egyletekben, körökben.

Éveken keresztül szervezte a Katolikus Hetet, a Katolikus Napot.

Húsz év után, 1942 szeptemberében saját kérésére már Zalaegerszegegen volt gimnáziumi igazgató. A háború után elbocsátották állásából, nem felelt meg a kor elvárásainak. Alkalmi munkákból próbálta eltartani a családját, de végül is engedéllyel 1958-ban Németországba költöztek. Ivánfy-Jankovics Johann már nyugdíjasként egy nagy terjedelmű helytörténeti könyvhöz gyűjtött anyagot.

Még 1928-ban megnősült Jászberényben, Hegedűs Gizellát vette feleségül. Egy lányuk és egy fiuk született. A család minden lakhelyén sokat jótékonykodott.

Szép kort megélt, 1977. március 28-án 82 éves korában, egy stuttgarti kórházban hunyta le a szemét örökre.

Dr. Lessy (Lessi) Viktort Ivánfy János Zalaegerszegre való távozása után a debreceni magyar királyi Középiskolai Tanárképző-intézet Gyakorló Gimnáziumából helyezték a jászberényi gimnáziumba. A magyar-latin szakos tanár 1905. április 18-án született Tárkányban. A pannonthalmi bencés gimnáziumban érettségizett, szerzetes tanárnak készült, de másodéves egyetemistaként rájött, hogy nem ez az életútja.

Budapesten diplomázott és diplomával a kezében 1932-ben Csongrádon a Szent Imre Gimnázium internátusában lett prefektus. Az ott

töltött nyolc év alatt az önképzőkör vezető tanára volt, sakkszakkört vezetett, cserkészekkel kirándult, táborozott.

1939 változást hozott az életébe, vezetőtanár lett a debreceni Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziumában. Osztályfőnöki feladatokat is ellátott.

1941 áprilisában a bölcsészettudományi doktori címet nyerte el. Három év elteltével ismét új feladattal bízták meg Jászberényben.

A huszadik század második nagy háborúja és az utána következő évek nehézségei közepette kellett Jászberényben ellátni megbízatását. Az iskolaépület helyreállítása, a benne folyó szellemi élet elindítása, fenntartása sok szervező munkával, anyagiak megszerzésével járt. A vezetésével a város, a tantestület összefogása példamutató volt.

Az 1946/47-es tanévben már elindították a dolgozók gimnáziumát, megalakult a gimnázium Diákkapitánya. S természetesen a tanítás is nagy lendületet vett.

Az 1950-es évek kezdetén már nem egyezett a *vidéki kisváros életében fel-feltűnő kiskirályokkal* (Dél-magyarország, 1989) és 1952-ben életének új szakasza következett. Ekkor már magyar-latin-biológia szakos tanár volt. Szegeden folytatta pedagógus munkáját. Először a Radnóti Miklós Gimnázium szakvezető tanára, majd 1958-tól a Ságvári Endre Gimnázium latin szakvezető tanára, három év múlva igazgatóhelyettese lett.

Jelentős volt irodalmi tevékenysége is, s igen aktív közéleti szereplő volt.

Szegedről 1984-ben második feleségével (első felesége meghalt) Budapestre költöztek a rokonok közelébe. Öt év elteltével, 1989-ben elhunyt, hamvait a kelenföldi Szent Gellért plébániatemplomban helyezték örök nyugalomra.

A bevezetőben jeleztem, hogy ebben az írásomban csak röviden emlékezem meg a hivatásukat magas szinten művelő igazgatókról, hiszen már korábbi írásaiban igyekeztem róluk a lehető legtöbbet megírni. S ha Redemptio című kiadványt forgatva a róluk szóló cikkeimet elolvassák, a célokat, hogy emlékezzünk elődeinkre, már majd nem elértem.

A 20. század második felének igazgatói méltó utódai az iskolateremtő,

az iskolát olykor nagy nehézségek árán életben tartó, felvirágoztató igazgató-pedagógusoknak. Közülük elsőként az 1952-ben dr. Lessy Viktor helyére került dr. Kovács Zoltánra emlékezem. S itt köszönöm meg dr. Maczkó Barnáné Czigány Éva és Németh Pál segítségét.

Az 1952/53-as tanévben **dr. Kovács Zoltán** magyar-német-francia szakos tanárt bízták meg az igazgatói feladatok ellátására. Kovács Zoltán 1916. május 5-én született Gyulafehérváron. 1920-ban menekültként Kisvárdán telepedett le a család, ő az alap- és a középiskolát is itt végezte.

A debreceni egyetemi tanulmányai után Érsekújváron nyert el tanári állást. A körülmények úgy hozták, hogy nem tudta elfoglalni azt. Jászapátin kezdett tanítani, de korán behívták katonai szolgálatra. A Hunyadi Páncélosoknál szolgált. Fogságba, majd gyűjtő fogházba került, ahonnan 1946-ban szabadult.

Jászapátin folytatta a tanítást, a szaktárgyain kívül a kor gyakorlatának megfelelően orosz nyelvet is tanított. Ez az időszak volt a tanításának „aranykora”. Az igen kedvelt tanárnak a beceneve „per Zolika” volt. Egész életében sportolt, az asztaltenisz volt a kedvence, de fiatal tanárként a diákokkal szívesen focizott is. Asztalteniszben a pedagógusok megyei és országos versenyein gyakran részt vett.

Farkas Ferenc tanár, újságíró, akit Jászapátiiban tanított Kovács Zoltán, tette fel a nehezen megválaszolható kérdést: *„Nem tudom Zolika hogy csinálta /már mint, a tanítást, de nagyon jól csinálta.”*

Az 1952/53-as tanévet már igazgatóként a jászberényi gimnáziumban kezdte. Két volt diák emlékezéséből kiderül emberi nagysága.

„Korrekt úr volt, aki nagy türelemmel és segítőkészséggel próbálta esetenként sikerrel kezelni a mi renitens osztályunk ügyeit” – írta az 1953-ban érettségizett Németh Pál mérnök. Emlékei közül a következőt emelte ki: Az igazgatónak előírták, hogy *Sztálinváros építésére 10 fős brigádot kell kiállítania*. Az ő osztályukat kérte meg erre, kérését természetesen teljesítették a tanítványok. Élményekben dús építőtábori hetek voltak. Kovács tanár úr több érettségi találkozójukon vett részt, *„mindig nagy öröm volt a vele való találkozás”*. (Németh Pál)

„Legelőször is illesse köszönet első igazgatóm, Kovács Zoltánt. Ha 26 évvel ezelőtt meg nem látja a kis rögben a termékeny talajt, akkor most aligha élvezném e kontinensnyi ország vendégszeretét. Ha ő fel nem jön a kollégiumba, meleg szívével biztatón megsimogatni az első és utolsó matematika dolgozat után, akkor valószínűleg összeroppantam volna. Kis feketés szeme úgy villogott, amikor rám nézett, ugrált az „ádamcsutkája”, összeráncolta amúgy is redős homlokát és azt mondta: „neked ezt tudni kell, érte?” S amikor elment lóden kabátjában, fején a kicsit széles karimás kalappal – barátot éreztem benne. Lehet, hogy ő már erre nem emlékszik, nem is emlékezhett, mert biztosan sok mindenkiel megtette. Ha él még, éljen nagyon-nagyon sokáig, ha már meghalt, barátsága tovább él velem.” – A gimnázium 225. jubileumi évkönyvében olvasható dr. Sass Pál egyetemi tanár emlékező írása.

Egy tanévi gimnázium-igazgatás után elkerült Jászberényből. Szolnok volt a következő állomás tanári pályáján. Megyei szakfelügyelő volt, a Verseggy Gimnáziumban tanított, de innen büntetésből Törökszentmiklóásra helyezték. Ok: mert a világháborúban a Hunyadi Páncélosoknál szolgált. Néhány év után visszakért Szolnokra, először a Tiszaparti majd a Varga Katalin Gimnáziumban dolgozott nyugdíjazásáig. Munkája elismeréseként 1957-ben a VI. Pedagógus Napon az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetést kapta meg.

A nyelvész doktori címét az 1970-es években szerezte.

1942-ben házasodott meg, Maczkó Katalin matematika-fizika szakos tanárnőt vette feleségül. Két fiuk született.

Az Új Néplapban megjelent gyászjelentése, ebből tudtam meg, hogy 2005 februárjában, 89 éves korában Szolnokon elhunyt. A temetésén Balog János igazgató úr mint tanítványa és később kollégája mondott szép, búcsúzó beszédet.

A következő írásomban még hat hosszabb-rövidebb ideig működő igazgatóról szeretnék írni. Van közöttük olyan, akinek a neve lehet ismerős, van olyan, akit sokan ismernek, elismernek, de talán nem tudnak minden Lehel Vezér Gimnáziumért tett tevékenységükről.

Csörgő Terézia
nyugalmazott középiskolai tanár
biológia-kémia szakos tanár

Hagyományörzők köszöntése a Jász Múzeumban

Immáron régi hagyomány a Jász Múzeumban, hogy minden évben egy napot arra szánnak, hogy megköszöntik az életük kerek évfordulójához ért tudományos és helytörténeti kutatókat, valamint hagyományörzőket. A Jász Múzeumot évtizedek óta hatalmas holdudvar veszi körül, amelynek tagjaira az intézmény mindenkor számíthat, ékesen bizonyítják ezt a nagy érdek-

deklódó közönség. Ma már nemcsak készíti, hanem tanítja is a jász viselet készítésének fortélyait határon innen és túl is.

Papp Imre, a Jászság Népi Együttes alapító művészeti vezetője ugyancsak ebben az évben ünnepelte születésének 80. évfordulóját. Papp Imre neve elvitathatatlanul összeforr a jászsági néptánc ujjászületésével. Éppen öt-

Az ünnepeltek balról jobbra: Nagy Albert, Tajti Erzsébet, Papp Imre Fotó: Bugyi Gábor

lődésre számot tartó kiadványok, kiállítások, tudományos, közművelődési, múzeumpedagógiai és hagyományörző rendezvények.

A múzeum munkatársai a kölcsönös segítségen túl fontosnak tartják, hogy együttműködő partnereiket életük egy-egy fontos állomásán megköszöntsék.

Ilyen felemelő ünnepség helyszíne volt 2021. október 13-án a Jász Múzeum ódon épülete. Ez alkalommal a múzeummal régóta együtt dolgozó, három hagyományörző köszöntésére került sor.

Az egyik ünnepelt az 50 éves **Tajti Erzsébet** viseletkészítő volt, akinek neve a jász viselet révén jól ismert nemcsak a Jászságban és az országban, de a határon túl is. Tajti Erzsébet egyike azon személyeknek, akik az 1990-es évek közepén hódító útjára indították a jász viseletet. A Jász Múzeummal és a Rokolya Varróműhellyel együttműködve megteremtették az alapjait annak, hogy a jászok rég elfeledett viselete ismét életre keljen és hitelesen tovább éljen. Az általa készített mives jász és magyar viseletek számos néptáncgyűttes ruhatárát gazdagítják, és színpadra kerülve kedvére gyönyörködhet benne az ér-

Jászsági táncok a Jászság Népi Együttes két párja előadásában

Fotó: Bugyi Gábor

ven évvel ezelőtt, 1971-ben alapította meg a Jászsági Népi Együttest, amely elkötelezett hagyományörző közösség hamarosan a magyar néptánc élvonalába került. Feleségével, dr. Péterbencze Anikóval együtt indították el a Csángó Fesztivált, amely napjainkra neves nemzetközi fesztivállá nőtte ki magát. A Papp Imre által ötven évvel ezelőtt elvetett mag termő talajba hullott, s napjainkban már egykori tanítványai működtetik azt a művészeti műhelyt és iskolát, amely oly sok fiatal számára nyújt kulturált

szórakozást, hasznos időtöltést és a fellépések révén feledhetetlen sikerélményt.

Nagy Albert agrármérnök, emeritus jászkapitány (Jászboldogháza) szintén ebben az évben lépte át élete 80. mezsgyéjét. 2006-ban a Jászboldogházán rendezett XII. Jász Világtalálkozón jászkapitánynak választották. Mintegy másfél évtizede büszkén viseli a kapitányi címet, és nagy elkötelezettséggel végzi a tisztséggel járó feladatokat. Kapitányi feladatának sorából ki kell emelnünk a Hármaskerületi kézi aratóversenyek szervezését, amelyet kapitánytársával, Zámbori Jánossal indítottak el, s azóta is rendszeresen megrendezésre kerül a Jászkunság településein. Egy alkalommal Jászboldogháza is helyet adott az arató versenynek, amelynek fő szervezője ugyancsak Nagy Albert volt. Rendszeresen részt vesz a Jászkapitányok és a Jászkun Kapitányok Tanácsában.

A látványos néptánc műsor után az ünnepeltek munkásságát Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgató asszonya és Szűcsné Urbán Mária, a Viganó AMI igazgatója méltatta, majd Nemes József jászkapitány, Far-

kas Ferenc, a Jászsági Önkormányzatok elnöke, Budai Lóránt Jászberény, Szűcs Lajos Jászboldogháza polgármestere köszöntötte a települések és a Jászság nevében. Ezt követően a Jász Múzeum, a Jászság Népi Együttes, a Folklor Kulturális Alapítvány, a Jászsági Menedzser Klub, a Jászboldogházai Baráti Köre képviselői, a munkatársak és barátok fejezték ki tiszteletüket.

A születésnap ünnepséget közös ebéd zárta a Jász Múzeum udvarán.

Iris

70 éve halt meg Binder Ottó tábornok úr Kunszentmártonban

A Redemptio augusztusi számában Székely Gábor úr az egykor nagytekintélyű kunszentmiklósi Kelemen család történetét bemutató kiváló írásában említésre került, hogy a család egyik rangos, országos ismertségű tagja, dr. Kelemen Kornél országgyűlési képviselő, mint az Országos Testnevelési Tanács elnöke volt a vezetője 1936-ban a berlini olimpián nagy sikerrel szereplő magyar olimpiai csapatnak. Személyéhez kapcsolódóan feltétlenül ide kívánczoló kevéssé ismert tény, hogy a berlini olimpia szervezőinek egyik újdonságaként megvalósított *olimpiai fátyás futás* során, amely óriásstafétaként az antik versenyek színhelyéről, Olümpiából indulva 386 km hosszan hazánkban is áthaladt, a Szeged alatti trianoni határvonalon első magyarként ő vette kézbe az égő fátylát, örökre beírva ezzel magát a magyar olimpiai mozgalom történetébe. A magyar olimpiai csapat része volt a kilenc-tagú lovasválogatott is, amelynek vezetője a Magyar Lovasszövetség elnöke, egy bizonyos Binder Ottó nevű alezredes, hívatásos lovaglótanár volt. Amint a Kelemen család jeles tagjainak emléke, az ő emléke is a 20. század tragikus magyar sorsfordulóinak következtében, a mai tiszteletreméltó lovastársadalmunk tagjain kívül, úgyszólván kiesett nemzetünk emlékezetéből.

De ki is volt valójában Binder Ottó tábornok úr, és hogyan kötődik személyében Kunszentmártonhoz és ezáltal a Nagyunsághoz? Amint a nevéből is következik, nem magyarnak született. 1889. május 14-én látta meg a napvilágot Erdélyben, a Nagy-Küküllő vármegyei Medgyes városában szász nagybirtokos családban. Édesapja, dr. Binder Vilmos 1896-tól parlamenti képviselő volt a Magyar Országgyűlésben, aki azonban fiatalon, 41 éves korában elhunyt. Édesanyja, Folberth Augusztina egy igen előkelő szász patrícius családból származott. Nyolcan voltak testvérek, négy fiú és négy lány, Binder Ottó a harmadik fiú volt a családban. A helybeli ágostai hitvallású evangélikus főgimnázium elvégzése után az 1752-ben alapított bécsi helyi Mária Terézia Katonai Akadémia hallgatója volt. Mivel nagyon jól lovagolt, hadnaggyá avatását követően a császári és királyi lugosi 4. (Vilmos) huszárezredben kezdte meg tényleges katonai szolgálatát, és természetesen részt vett az I. világháborúban. Kezdetben a keleti (orosz) fronton harcolt, majd az

olasz frontra vezényelték át, és innen a katonai összeomlás után, 1918 novemberében tért haza Erdélybe. Mivel katonai esküjét I. Ferenc József császár és királyra tette le, az impériumváltást követően áttelepült Magyarországra és az újjászervezett magyar királyi honvédség kötelékébe lépett.

Binder Ottó vezérőrnagy 1942-ben

Binder Ottó az 1910-es évek elején jelent meg az úrlovasok között és 1913-ban már két nyilvános futamot nyert meg, a háború után pedig, 1920-tól kezdett újra versenyszerűen lovagolni. Egyedülálló lovastehetségének és tudásának köszönhetően a két világháború közötti időszak legjobb úrlovasa volt Magyarországon. (Úrlovas az volt, aki kizárólag sportból és hobbiból lovagolt, de a professzionista lóspont szabályai szerint versenyzett és az Úrlovasok Szövetkezetében tagsággal rendelkezett.) Ennek az újságíknak a keretében értelemszerűen csak ragyogó versenyzői pályafutása, kimagasló eredményeiknek szakmai összegzését és a magyar lovassportban betöltött szerepének legfontosabb állomásait emelem ki. Tehát: 1923-ban és 1925-ben military (háromnapos verseny) champion, 1924-ben és 1929-ben díjlovaglásban, 1927-ben és 1930-ban pedig díjugratásban volt országos bajnok. Ugyanezen időszakban kétszer volt champion bajnok. 1927-ig összesen 458 sikversenyben, illetve gát- és akadályversenyben 140 versenyt nyert és 320 versenyen helyeztettje volt. Ezt az egyedülálló sportteljesítményt sem előtte, sem utána egyetlen magyar lovas sem tudta még csak megközelíteni sem. Az

1928-as olimpiára készülve 1927 őszén aratta egyik legemlékezetesebb sikerét: 250 induló közül 15000 néző előtt 3 hibaponttal megnyerte Dortmund város Nagydíját, az aranyserleget. Ennek legmagasabb szintű elismeréseként Horthy Miklós kormányzó úr magánkihallgatáson fogadta és a *Signum Laudis emlékéremmel* tüntette ki. Az 1928-as amszterdami olimpián őrnagyi rangban vett részt és két csapattársával, Adda Alfréddal és Cseh Kálmánnal a magyar lovassport első képviselői voltak az olimpiai játékok történetében. 1930 után, mint az örkényi Magyar királyi Lovagló-és Hajtótanárképző Intézet tanára már kevesebbet versenyzett. 1934-ben megválasztották a Magyar Lovasszövetség elnökének, s mint utaltam rá, a hivatalos magyar lovasscsapat az ő vezetésével vett részt a berlini olimpián, amelyen Platthy József százados díjugratásban szerzett harmadik helyezése révén a magyar lovassport eddigi egyetlen olimpiai érmét szerezte meg. Katonai pályafutása során 1938 novemberében ezredessé, majd annak betetőzéseként 1942. március 30-án soron kívül vezérőrnaggyá, – tábornoki rang – léptették elő. 1944 novemberében a hadsereg versenylovaival a Nyugat-Dunántúlra települt, itt azonban 1945. március végén szovjet hadifogságba esett, ahonnan csak 1948 szeptemberében került haza Magyarországra.

A sors azonban a gyökeresen megváltozott politikai helyzetben nem volt kegyes hozzá. A kommunista hatalom igazolta ugyan, de 1949-ben nyugdíját megvonták, 1951. június elején pedig, mint osztályidegent, feleségével együtt kitelepítették Kunszentmártonba, ahol minden megélhetési alap hiányában róluk is a szállásadók gondoskodtak igen szerény körülmények között. A hadifogságban töltött hosszú évek szenvedései, a hazatérése utáni megpróbáltatások és a kitelepítés traumája fizikai és pszichikai erejét nyilvánvalóan megtörték, s ennek következményeként kényszermunkahelyén, az államosított Mátyás-téglagyár udvarán, ahol téglágetetőként dolgoztatták, 1951. november 27-én, tehát 70 évvel ezelőtt, szívinfarktusban elhalálozott. Szállásadói a kunszentmártoni Felső-temetőben lévő családi kriptájában temették el egy használaton kívüli ruhásszekrényből átalakított koporsóban a végtisztesség megadása nélkül. A versenyzései során nyert pótolhatatlan relikviái a körülmények folytán nyomtalanul eltűntek a magyar lovassport történetének örök kárára. Az 1970-es évek elején a család próbált lépéseket tenni a tábornok úr hamvainak exhumálása és Nyugat-Németországba szállítása ér-

dekében, ami azonban meghiúsult, és így Binder Ottó egykori magyar királyi honvéd vezérőrnagy, lovasolimpikon hamvai végérvényesen városunk földjében találtak örök nyugalomra. Fontos itt kiemelnem, hogy így ő az egyetlen Kunszentmártonban nyugvó olimpikon.

A megkésett méltó végtisztesség megadására csak hosszú évtizedek múltán, születésének 120. és 121. évfordulóján került sor, emléktáblájának a Városi Sportcsarnok előterében létesített Olimpikonok Falán való elhelyezésével, illetve a fekete márvány síremlékének Felső-temetői felállításával a Magyar Olimpiai Akadémia és a kunszentmártoni Binder Ottó Olimpiai Baráti Kör szervezésében. Születésének 130. évfordulóján, 2019. május 14-én pedig a baráti kör emlékkonferenciát rendezett.

Dr. Szabó János helytörténeti kutató

Búcsúkoncertet adott és feloszlott a „The Árpád Darázs Singers”

Dr. Darázs Árpád (Jászberény, 1922 – Columbia, Dél-Karolina, USA, 1986) zenepedagógus, karnagy élete és munkássága két kontinens két országához kötődik. Élete első felében Magyarországon tanult és dolgozott, majd 1956-ban családjával együtt elhagyta szülőföldjét és az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le. Második hazájában ő lett az úgynevezett Kodály-módszer egyik legelső és legkiválóbb képviselője. Az amerikai évek egyik, ha nem a legjelentősebb időszaka az a két évtized volt, amit a dél-karolinai egyetemre történő, 1966-os oktatói kinevezésétől 1986-ban bekövetkezett haláláig Dél-Karolina államban töltött. Az egyetemen nem sokkal kinevezése után megalapította a dél-karolinai egyetem hangversenykórusát, amely együttesel számos nemes eredményt ért el. Egyetemi oktatómunkája mellett több helyi együttes (kórusok, zenekar) munkáját irányította hosszabb-rövidebb ideig. Utolsó hangversenyét már nagybetegen, 1986. október 18-án vezényelte Columbiában, Dél-Karolina állam fővárosában. Két hónappal később, 1986. december 16-án hunyt el ugyanott, leukémiában. Hatvannégy éves volt. Halálának híre megérte a zeneszerető dél-karolinai közönséget.

Egykori egyetemi tanítványai, és más, dr. Darázs Árpád által vezényelt dél-karolinai énekkarak tagjai, a szintén Darázs-tanítvány Robert Neese vezetésé-

vel, egy évvel dr. Darázs Árpád halála után, szeretett professzoruk emlékére megalapították a „The Darázs Árpád Singers” (Darázs Árpád Énekesek) nevű énekkart. A kórus első nyilvános fellépésére 1987. október 18-án került sor, napra pontosan egy évvel dr. Darázs Árpád utolsó hangversenye után. Az együttes legfőbb célkitűzése kezdetektől fogva dr. Darázs Árpád szellemi örökségének folytatása, tanításának továbbadása volt. Ennek érdekében rengeteg koncertet adtak, amelyek műsorából nem maradhat ki Kodály Zoltán kórusművei sem.

Nemrég, 2018-ban még fennállásának harmincéves évfordulója alkalmából köszönthették az énekkart a Redemptio hasábjain. Azóta eltelt néhány év, és 2020-ban a kórus úgy döntött, hogy – idős korukra való tekintettel – befejezik működésüket. 2021. október 17-én Grand Finale!!(Nagy Finálé!!) címmel búcsúhangversenyt adtak a columbiai Szent János Episzkopális templomban. Műsorválasztásuk nagyon igényes, személyes és meghatározó volt: a koncert kísértőfüzetében minden műsorszámnál röviden leírták, hogy milyen emlékeket idéz fel bennük az adott kompozíció. Arcadelt, Beethoven, Mendelssohn, Brahms és az amerikai komponisták művei mellett felcsendült Kodály Zoltán Nagyszalontai köszöntő című kórusa is. A műsorfüzet információja alapján ezzel a Kodály-művel szerettek volna tisztelni dr. Darázs Árpád egykori nagy magyar mestere, és magyar öröksége előtt. Az énekkar rendszeresen előadta az amerikai közönségnek Kodály kórusműveit, a Nagyszalontai köszöntő utolsó előadásával ennek a hagyománynak is vége szakadt.

A „The Árpád Darázs Singers” nevű együttes feloszlásával egy korszak ért véget Dél-Karolinában. Mi, jászberényiek, jászságaiak csak megköszönni tudjuk azt az áldozatos munkát, amellyel Jászberény nagy szülöttének és díszpolgárának az emlékét őrizték harmincnégy éven át az Amerikai Egyesült Államokban. Életük hátralevő részére jó egészséget és sok örömet kívánunk Robert Neese alapító karnagy úrnak és a kórus valamennyi tagjának.

Irodalom:

Kiss Henriett: Harmincéves a „The Árpád Darázs Singers”. In: Redemptio, 2018. XXV. évf. 4. szám. 24.

Much Abides. A Celebration of 34 Years Singing Together. (A Grand Finale!! című búcsúkoncert kísérő füzet, alkalmi kiadvány.)

Dr. Kiss Henriett zenetörténész

VERSELŐ MAGYAROK

Földanya

Ölébe ültet, erdőt hord a hátán,
Gyümölcsök teremnek mosolya láttán.

Megfakadt vetés Nap-sörénnyel nevet,
Lélegző mezőben lelt lélegzetek.

Vizek villannak fénypikkely kupolák,
Lomb árnyék oltalmú titok törzsű fák.

Ölébe ültet, égi tüzet rakat,
Nyolcezer év álma csillag-pillanat.

Örökség

Elbújni a Nap elől, kötni fekete kendőt,
Pici palántában tisztelni az erdőt.

Zománcos lábasban mefőzni az ételt,
Jézussal együtt áldva az ebédet.

Elbújni a Nap elől, de kémlelni az utat,
Hús vízzel csobbantón a kerekas kutat.

Vederbe, vályúba hol ezüstöt öntve,
Árnyékból fénybe lépve mindörökre.

Elbújni a Nap elől, kötni fehér kötényt,
Menyasszony ruhába a virágzó kökényt.

Őszhajú tündérek mosolyogva intnek,
Kun-halmok álmai temetetlen kincsek.

Ereklyék

Trau vára köddé vált kincs,
ódon legendája elillant.
Egy kard, egy címer, egy ezüst pajzs,
tatár nyíl elé, ha villant.

Az Adria ölében álló,
négy öles dőlt árnyú kőfalak.
Kopott, közönyös, rég elnémult,
porladt csonttá kopott szavak.

Mintha itt se lett volna rég,
a tűz-üszkéből kisegített,
új honalapító király,
Muhi poklából menekített.

Boltív enyhében hűlt helye,
semmivé vált arany kelyhek,
de örök szeretet őriző,
a napszőke leány gyermek.

Lombok mögé bújt Hold előtt
leveszi fejéről a kámzsát,
a Duna megához öleli
mennybéli tisztaságát.

Farmosi László

Tudományos konferencia Jászapátin

Örökség és újítás. Régi mesterségek a 20–21. századi népi kultúrában címmel került megrendezésre 2021. szeptember 27-én, hétfőn 10 órai kezdettel Jászapátin, a Művészetek Házában az éves tudományos konferencia. A Túrkevei Kulturális Egyesület és a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, és közreműködő partnereik: a Jász Múzeum (Jászberény), a Városi Könyvtár és Művelődési Központ (Jászapáti) és a Jász Múzeumért Kulturális Alapítvány (Jászberény) rendezvényén *Dr. Bathó Edit* etnográfus köszöntötte a megjelent előadókat és vendégeket.

Ezután Jászapáti város polgármestere, *Farkas Ferenc* köszöntötte a vendégeket, és örömét fejezte ki, hogy az idén a szervezők éppen Jászapáti választották a tudományos konferencia helyszínéül, hiszen a nyolcezer háromszáz lakosú településen nagy hagyománya van a régi kézműves mesterségeknek, még az ősei között is voltak mesteremberek. Ezután *Borbás Ferenc* emeritus jászkun főkapitány köszöntője következett, aki kifejtette, hogy régen Jászapáti rengeteg iparos és mesterember dolgozott, nyolcvanhat szűcs és szabó tevékenykedett a városban. Ezeknek a hagyományoknak a megbecsülése és életetése fontos feladata a mai embereknek is.

De mielőtt a konferencia ismertetésébe kezdenék, néhány mondatot ejtek Jászapátirol is, ahol én még most voltam először, holott innen származtak az őseim, innen vándoroltak Kunszentmártonba, majd annak pusztájára, Mesterszállásra. Én eddig még csak átutaztam Jászapáti néhány alkalommal. Pedig érdemes tüzetesebben megnézni, megismerni ezt a jelentős jász települést, amelynek a Kisboldogasszonyi titulusú katólikus temploma ez egr mellett a második legnagyobb templom a környéken. Érdemes megnézni Kligl Sándor szobrászművész Szent István és Boldog Gizella szoborkompozícióját, Vágó Pál jászapáti születésű festőművész szobrát és szülőházát, az 1739-ben, a pestisjárvány után épített Szent Rozália kápolnát, és a szépen felújított régi épületeket. S ami a legtöbb: a város megbecsüli múltbeli értékeit, s ezzel párhuzamosan megpróbál új értékeket teremteni. *Gazdagító örökítés* ez, Rideg István irodalomtörténész barátom találó szavaival. A jászok valóban hűek magukhoz, a múlthoz, a jelenhez és a jövődöhoz.

A magas színvonalú rendezvény háziasszonya, *Csintalan Dóra*, a Városi Könyvtár és Művelődési Központ igazgatónője, az előadások első felének levezető elnöke pedig *dr. Bathó Edit PhD*,

Dr. Bagi Gábor történész
Fotó: Forgó Bence

múzeumigazgató, civil szervezeti vezető volt. Elsőként *dr. Bagi Gábor* kandidátus, történész, a Szolnoki Damjanich János Múzeum munkatársa tartotta meg előadását *A statisztikák és a valóság. Jász-Nagykun-Szolnok megye kisipara (1867–1945)* címmel, a megye és a Jászság kisiparának történetét, s ezek regisztrálását mutatta be az adott időszakban, amikor az ipar erőteljes fejlődésével rengeteg kontár is működött, amit a statisztikák nem regisztráltak. Az ipar itt elsősorban a mezőgazdaságot szolgálta, de sok parasztember is végzett ipari tevékenységet, mintegy mellékesen.

Ezután *prof. dr. Kürti László* antropológus (Lajosmizse) tartotta meg előadását *Iparkodik-e az iparos? Kérdések a régi és új mesterségekről, mesterekről* címmel, amelyben egy, a jászok által 1877-ben alapított község, Lajosmizse iparosságával foglalkozik. Ebben a községben fokozatosan nőtt a mesteremberek száma. A második világháború után azonban a Rákosi-rezsim, a szocializmus elsorvasztotta a kisipart, amelynek a hiányát a ma élők egyre inkább érzik. Hiszen sok mesterségről, emberről mondhatni, hogy utolsó iparos, utolsó mesterember a településen. Ezután *dr. Nagy Veronika* néprajzkutató (Székesfehérvár) *Miniatűr magyar Nürnberg. Játékkészítő tevékenység a székesfehérvári javítóintézetben a két világháború között* címmel tartotta meg előadását. Az 1800-as évek végén alapított javítóintézetben az elitáltak játékkészítő tevékenységet folytattak az Országos Királyi Javítóintézet keretében, amely

nemzetközi fórumokon is elismert volt. Célja a fiatalok erkölcsi nevelése, munkára szoktatása volt. 1896-tól szervezett iparoktatás zajlott itt, a játékkészítés mellett szakmát is lehetett tanulni. Ez az intézmény vezetőjének, Kardos Jenőnek volt köszönhető. A második világháború után ez az intézet megszűnt.

Ezután *Andor Anna Klára PhD-hallgató* (Budapest) *A Gyöngyösbokréta-mozgalom hatása a hagyományok és mesterségek újra élesztésére* címmel tartotta meg előadását, amelyben a Gyöngyösbokréta-mozgalom történetéről beszélt, arról a mozgalomról, amely Paulini Béla kezdeményezésére 1931-től bontakozott ki országsszerte. Célja a paraszti

prof. dr. Kürti László antropológus
Fotó: Forgó Bence

hagyományok, a népművészet és a régi kézművesség megőrzése, bemutatása és továbbfejlesztése volt. A parasztság megismerte a saját értékeit, és büszke volt rá. Nagyon sok település csatlakozott ehhez a nemzetközileg elismert mozgalomhoz, amely a Rákosi-rendszerben betiltásra került. Ezután *dr. habil. Őrsi Julianna társadalomkutató* (Túrkeve), a rendezvény egyik létrehozója, kulcsembere *Népművészeti tárgyak, emlékek megjelenése és „elfelejtése” a lakáskultúrában* címmel tartotta meg előadását. Ebben végig kísért a lakáskultúra, a lakásberendezés utolsó kétszáz évét, amelynek során jelentősen megváltozott a szobabelső, a berendezés. Az utóbbi évtizedekben különösen gyors volt ez a változás, a régi tárgyakat, bútorokat felváltották a gyári tömegtermékek, a falakat egyre kevesebb régi szentkép vagy régi fotográfia díszíti. Pozitív viszont az, hogy a vásárolt művészi kerámiákat is felrakják a lakás falaira.

Ezután *Dr. S. Kovács Ilona* néprajzkutató (Karcag) *Férfi és női hímzéstípusok a Nagykunságban a 18. századtól napjainkig* cím-

mel tartotta meg előadását, amelyben ismertette a tájegység egyedi népművészeti értékét, a kunhímzést, amelyet ma is készítenek egyes nagykun városokban, Karcagon, Kisújszálláson vagy Túrkevéen. Régen a lányok az iskolában is végeztek varrásgyakorlatokat. A férfihímzések körébe tartozott a szűrhimzés és a szűcshímzés. Maradtak fent mintakönyvek is, mint a karcagi Szűcs Kovács

Dr. Örsi Julianna társadalomkutató
Fotó: Forgó Bence

Mihály mintakönyve, amit 1825-ben kezdett rajzolni.

Ezután rövid szünet következett, amikor meg lehetett kóstolni a finom süteményeket, pogácsákat, pereceket, valamint lehetett ásványvizet és kávé inni, és beszélgetni a témákról. A szünet utáni előadások levezető elnöke dr. habil. Örsi Julianna társadalomkutató, civil szervezeti vezető volt. Először dr. Bathó Edit néprajzkutató, a jászberényi Jász Múzeum igazgatója *A jász viselet és hímzés, mint a jász identitás 21. századi kifejezője* című előadása következett a jász viselet történetéről, annak mai szerencsés újjászületéséről, a ruhák valamint a jász hímzés egyre nagyobb térnyeréséről, amely a jászok önazonosságát, büszkeségét erősíti. A felújított jász viselet már eljutott a világ számos országába, s a jász hímzés felhasználása is egyre gyakoribb. A jász viseletet nagy ünnepeken használják, a jász hímzés pedig egyre több templom oltárát díszíti a Jászságban.

Ezután Kenyeres Sándorné civil szervezeti vezető (Szolnok) előadása következett *Népi iparművészet Jász-Nagykun-Szolnok megyében* címmel. Mivel betegsége miatt nem tudott megjelenni, ennek ellenére tanulmánya bekerül a kötetbe. Ő a tárgyaló népművészet, népi iparművészet és népi kézművesség történetét tekintette át a megyében, s azt

is tárgyalta, hogy ezek milyen helyet foglalnak, foglalhatnak el a mai társadalomban. Majd bemutatta a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Népművészeti Egyesület tevékenységét.

Őt *Tajti Erzsébet* viseletkészítő (Jászberény) *Szabók, varrók, ruhakészítők Jászapáti* című előadása követte, amelyben végig kísért a régi jászapáti varrók, szabók tevékenységét, amely nagy jelentőséggel bírt, hiszen a szép ruhák mindig nagyon fontosak voltak az emberek életében. Ő már gyermekkorában megismerkedett a varrással, hiszen sok példa volt előtte az alkotó kézművesség terén. Régen Jászapátiban a jeles varróasszonyok nagy elismerésnek és tiszteletnek örvendtek.

Dr. S. Kovács Ilona néprajzkutató
Fotó: Forgó Bence

Ezután Gál-Dobos Beáta kulturális menedzser (Jászberény) *Mesterségek, hagyományos kézműves technikák új élete a 21. században. Így csináljuk mi – Jó példák az egyesületünk háza tájáról* című előadását hallgathatták meg az érdeklődők. Ismertette a Jászsági Népművészeti Műhely Egyesület tevékenységét, amelynek a keretében a tagok régi mesterségeket, hagyományokat elevenítenek fel és szervezett formában adják tovább az érdeklődő fiataloknak, gyerekeknek. Gyakran tartanak bemutatókat, rendezvényeket, előadásokat, kézműves táborokat, összefogják a hagyományokat, régi mesterségeket éltető érdeklődő embereket.

Végül dr. habil. Örsi Julianna *A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület legújabb könyvei* címmel három könyvet ismertetett, a *Jászkun Évkönyv 7. kötetét*, a *Népi kultúra elkötelezettjei* című kötetet, valamint a *Kihívások és válaszok a népi kultúrában* című kötetet,

amely az ő 70. születésnapja tiszteletére jelent meg. Ezután Kántorné Bíró Emília, Túrkeve város alpolgármestere mondtott zárszót, amelyben értékelte a tudományos konferencia magas színvonalát, értékeket megbecsülő voltát, amelyre nagy szükség van a mai világban, s ő is, mint városvezető, aktívan dolgozik a kulturális értékek megbecsüléséért a maga területén. Ezután Csintalan Dóra, a rendezvény háziasszonya, a Városi Könyvtár és Művelődési Központ igazgatója köszöntö meg a rendezőket, az előadóknak és a vendégeknek a részvételét ezen a jó hangulatú rendezvényen.

A konferenciát ünnepi ebéd zárta a Frikandó fogadóban, ahol a konferencia résztvevői kedélyesen elbeszélgettek egymással, kicserélték gondolataikat, felemlgették közös ismerőseiket a megye kulturális és közéletéből.

Ez a tudományos konferencia valóban egy tartalmas nap, a régi értékeket ismertető, s azokat a mai életben elhelyező, éltető tevékenységek megfogalmazása, az értékeink mellett való aktív kiállítás demonstrációja volt. Amely színvonalas előadásokat remélhetőleg, minél hamarabb kötetben is olvashatjuk majd. Ezt a napot a helyi rendezők mellett két személynek, a jászsági és nagykunági kultúra két nagyszónyának, dr. habil. Örsi Julianna társadalomkutatónak és dr. Bathó Edit néprajzkutatónak köszönhetjük, akik időt és fáradságot nem kímélve, évtizedek óta szervezik a rendezvényeket, szerkesztik, írják a könyveket, erősítve

Gál-Dobos Beáta kulturális menedzser
Fotó: Forgó Bence

bennünket emberségünkben, magyarságunkban, kereszténységünkben, jászsági és nagykunági örökségünkben, hagyományainkban.

Kovács János helytörténeti kutató

Helytörténeti konferencia Lajosmizsén

Lajosmizse városa szépen, dinamikusan fejlődő település Bács-Kiskun megyében. Hagyománytisztelő lakói büszkék jász gyökereikre, az egykori kiváltságokra, az önmegváltásra, a redemptióra, amelyben az őseik is részt vettek, de büszkék vise-

történeti, néprajzi örökségét mutatta be. *Professzor Dr. Kürti László* antropológus, a Miskolci Egyetem tanára a Földeáki vendégfogadó központi szerepét vizsgálta Lajosmizse település kialakulásában. Az előadások sorát *Wilhelm Gábor*,

A konferencia előadói balról jobbra - Hajagos Csaba, Hortiné dr. Bathó Edit, dr. Novák László Ferenc, Wilhelm Gábor és Horváth Sándor főszerző

Fotó: Harka Mátéfi Eszter

letükre, meséikre, dalaikra, táncaikra is. Éppen ezért igyekeznek minél többet megtudni történelmi múltjukról, hagyományaikról. E törekvésük szép példája a tanyamúzeum és a helytörténeti gyűjtemény létrehozása, a Jász Hímzőkör megalapítása, a tudományos és helytörténeti kutatások eredményeinek kiállításokban, kiadványokban való megjelenítése, tudományos és ismeretterjesztő előadásokon való közkinccsá tétele, és az időről-időre megrendezésre kerülő helytörténeti konferenciák.

2021. október 28-án már a negyedik Helytörténeti konferencia megrendezésére került sor a lajosmizsei Városháza dísztermében, amelynek fő témája Lajosmizse 19. századi történelme volt. A népes közönséget *Horváth Sándor* kulturális szakreferens, a rendezvény főszerzője köszöntötte, majd *Hortiné Dr. Bathó Edit*, a Jász Múzeum igazgatója megnyitotta a konferenciát, hangsúlyozva a történelmi múlt megismerésének fontosságát, hiszen jelenkorunk és jövőnk is a múltra épül. Az előadások sorát *Dr. Novák László Ferenc* néprajzkutató, a nagykovácsi Arany János Múzeum nyugalmazott igazgatója nyitotta meg, aki Lajos és Mizse települések, valamint Nagykőrös mezőváros történelmi kapcsolatát tárta az érdeklődő hallgatóság elé.

Hajagos Csaba, a ceglédi Kossuth Múzeum történész muzeológusa Lajosmizse kecskeméti Katona József Múzeumban őrzött

a kecskeméti Katona József Múzeum régész muzeológusa zárta, aki *Beruházás – Régészet – Lajosmizse 2021* címmel a település jelenkori régészeti kutatásairól beszélt.

A jó hangulatú konferencia közös ebéddel és baráti beszélgetéssel zárult.

Iris

Csíkó Sándor nagykunkapitány köszöntése

A berekfürdői Művelődési Házban, 2021. november 27-én bensőséges és felemelő ünnepségen köszöntötték a nagykunkapitányok Csíkó Sándor Jászai Mari-díjas színművészt, Berekfürdő

kunkapitányát 80. születésnapja alkalmából.

Csíkó Sándor, a kiváló drámai színész, rendező, tanár, színgazgató s immár emeritus nagykunkapitány számos kiváló darabban, főleg drámákban nyújtott feledhetetlen alakítást, eddig 194 bemutatót állt színpadra. Szophoklész, Shakespeare (7 drámájában), Csehov, Moliere,

Csíkó Sándor 80 éves
Fotó: Tóth Marianna

Goldoni, Schiller, Tennessi Williams, Puskin, Dürrenmatt és Dosztojevszkij műveiben mutatta meg kiváló karakterszínészi tehetségét. Feledhetetlen alakításait nemcsak a debreceni színházszereplő közönség, hanem a hazai színházi világ is elismeréssel emlegeti. Szabó Magda műveiben (Az a szép fényes nap, Régimódi történet, És ha mégis, uram?, Széchenyi, Sziluett, Kiálts, város!, A macskák szerdája) kiváltképp hangsúlyos szerepeket játszott, de feledhetetlen volt Ratkó József Segítsd a királyt! című drámájában István király megszemélyesítőjeként is. Csíkó Sándor a Nagykunság irodalmi életének felkarolásával és a középiskolás diákok irodalmi vetélkedőjének, versmondó versenyének megszervezésével évről évre fontos kultúr-missziót teljesített.

Most barátai, tisztelői és kapitánytársai körében ünnepelte kerek születésnapját. Isten éltesen Sándor, erőben, egészségben!

Dr. Bartha Júlia néprajzkutató

Csíkó Sándor köszöntése Berekfürdőn

Emléktáblát avattak Gubicz András emeritus jászkapitánynak

Nemes József regnáló jászkapitány és felesége, Boros Ilona adományából november 12-én, Jászkiséren emléktáblát avattak az egy évvel ezelőtt elhunyt Gubicz András emeritus jászkapitánynak. Az emlékező ünnepségre szép számmal érkeztek vendégek a Jászságból, de a két Kunság településeiről is. A vendégeket Nemes József jászkapitány és Lukácsi György polgármester köszöntötte, majd a Himnusz és a Jász Himnusz elénekzése után Ézsias Vencel hagyományörző huszárnagy emlékezett atyai jóbarátjára, Gubicz Andrára. Őt Hortiné dr. Bathó Edit múzeumigazgató követte, aki méltatta Gubicz András munkásságát és a hagyományörzésben betöltött szerepét. Molnár László tárogató muzsikája kíséretében került sor az emléktábla átadására, amelyet a jelenlévő vendégsereg beborított a tisztelet és a szeretet virágaival.

A továbbiakban közlésszük Hortiné dr. Bathó Edit táblaavató emlékezését:

„Sokszor mondják, nincs pótolhatatlan ember. Én úgy gondolom, ez nem így van. Vannak emberek, akiknek személyét, munkáját nem lehet teljes mértékben pótolni. Természetesen az élet nem áll meg, hanem megy tovább a maga rendíthetetlen útján, csak már nem úgy, mint annak előtte.

Ilyen pótolhatatlan ember Gubicz András is, aki egy évvel ezelőtt hagyott itt bennünket, hogy az égi világban élje további életét.

Bízvást mondhatjuk, Gubicz András, vagy ahogyan mindnyájan hívtuk, Bandi bácsi, a jászsági hagyományörzés egyik elkötelezett apostola volt. Emberségét, hagyománytisztelőt őseitől kapta örökségül, amelyet aztán a Jászság hagyományörzésében kamatoztatott.

Gubicz András a Jászföld szülöttje, és egész életében hű maradt hozzá. Itt alapított családot, s munkája is ősei földjéhez kötötte. 30 esztendeig dolgozott a mezőgazdaságban bejárva a ranglétra minden fokát. 1990-ben vonult nyugdíjba, s élete ezt követően vált csak igazán mozgalmassá.

Feleségével, Sipos Máriával 25 boldog esztendőt töltöttek el, amikor a sors elragadta tőle. Hét magányos év után, 1995-ben kötött házasságot Dr. Csejtei Erzsébet gyógyszerésszel, akivel házasságának másik 25 boldog esztendejét élhette meg.

Milyen különös kegye is volt a sors-

nak, hogy életüket éppen 1995-ben, a Jászkun Redemptio 250 éves évfordulója évében kötötték össze. Talán olyan volt ez, mint egyfajta égi jel, amely utat mutatott elkövetkezendő közös életük értékeihez.

Gubicz András egész életében kötődött a hagyományokhoz. A legrégebbi vonzódása a lovakhoz volt, hiszen végtelenül szerette ezeket a nemes állatokat. Neki magának is mindig voltak lovai,

Jász-, nagykun- kiskunkapitányok és -kapitánynék Gubicz András emléktáblájánál

Fotó: Balogh Ferenc

s később pedig egyik jeles támogatója lett a Jászság lovas hagyományörzésének.

Ugyancsak több szállal kötődött a honismereti munkához is. Győri János tanár úr 1970-ben alapította meg a Csete Balázs Honismereti Szakkört, majd hamarosan létrehozták a helytörténeti gyűjteményt is. Gubicz András kezdettől fogva támogatta a szakkör munkáját nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is.

A néptánc iránti szeretete szintén régi keletű volt, hiszen lánya, veje, majd unokái is hódoltak Háthornak, a tánc istennőjének.

Az 1995-ös esztendő nemcsak a Gubicz család életében volt jelentős mérföldkő, de ehhez az évhez köthető a Jászság legújabb kori hagyományörzésének elindulása is. A redemptio 250 éves évfordulója és az első Jász Világtalálkozó új lehetőségeket, utakat nyitott meg a jászok hagyományörzésében. Jelentős mérföldkövet jelentett e téren az 1998-as esztendő is, amikor mi jászok első alkalommal választottunk jászkapitányt Ézsias István személyében. Gubicz Andrást az a megtiszteltetés érte, hogy 2000-ben Jászkisér városa,

2002-ben pedig Jászfákóhalma község önkormányzata is őt választotta a jászok kapitányának. Ettől kezdve Bandi bácsi és Erzsike életét meghatározta a kapitányi tisztséggel járó feladatok teljesítése, és az egyre szélesebb körben kibontakozó jász hagyományörzés. Nagy szeretettel és elkötelezettséggel végezték a kapitánysággal járó teendőket. Különösen sokat tettek II. Rákóczi Ferenc, a Rákóczi és az 1848/49-es szabadságharc, valamint a Jászkun Redemptio emlékének ápolása terén. Az ő kezdeményezésükre és támogatásukkal valósult meg Szolnokon a Damjanich János Múzeumban létrehozott Szolno-

ki Pantheonban Gubicz András ekegyárosa és dr. Kürty Albert megyei alispán emléktáblája is.

Ugyancsak Gubicz András nevéhez fűződik a Jászsági Pálinka Lovagrend megalapításának szorgalmazása is. 2012. augusztus 18-án az ő szervezésében rendezték meg Jászkiséren a Jászság első pálinkamustráját, 2016 júniusában pedig Erős Sándor nyugalmazott pálinkafőzővel megalapították a Jászsági Pálinka Lovagrendet, amelynek legfőbb feladata a pálinka történelmi hagyományainak megismertetése, ápolása. A jászsági jó minőségű pálinkakészítés és forgalmazás hírnevének népszerűsítése, a mérsékelt, kulturált és minőségi ital fogyasztás szokásának szorgalmazása.

Gubicz András nagy tiszteletnek örvendett nemcsak a jászkapitányok, de a két Kunság kapitányai között is. Mint a jászkapitányok egyik doanje (e címért gyakran tréfásan vetélkedtek Percz László jászkapitánnyal), hallgattak szavára, adtak véleményére. Feleségével együtt ők indították el a jász- és kunkapitányok kirándulását is a magyarországi és a határon túli történelmi emlékhelyekre. A

magysikerű kirándulások – amelyet kezdetben ők is szerveztek – még szorosabbra kovácsolták a kapitányok közötti emberi kapcsolatokat, s alkalmat adtak nemcsak a történelmi emlékezésre, de a jó hangulatú baráti beszélgetésekre, évődésekre, véleménycserékre, és természetesen a szórakozásra, kikapcsolódásra is.

Bandi bácsi és Erzsike kezdettől fogva példaként jártak elől a kapitányi feladatként vállalt teendők tartalmas végzésében. Hagyományörző munkájuk elismeréseként 2015-ben a Jász-ságért Alapítványtól ők vehették át a Jászságért díjat.

A feleségével együtt töltött negyed évszázadot a családjuk körében békében, szeretetben, tiszteletben és egyetértésben élték le. De a sors kegyetlen, s amit az életünk nagy könyvébe megírtak az égiek, azt halandó ember meg nem másíthatja. 2020. november 12-én Bandi bácsit is elszólították tőlünk az égiek. Egy esztendeje már, hogy fájlaljuk hiányát. De tanulságos történetei, bölcs mondásai ma is a fülünkben csengenek, és gyakran felemlgetjük az együtt töltött évek szép és nemes pillanatait, eseményeit. De az élet folyik tovább a maga medrében, kapitánytársai továbbra is kitartóan dolgoznak a hagyományörzésben, csak a rendezvények nélküle már nem olyanok, mint régen.

Tisztelt emlékező gyülekezet! Emlékezni gyűltünk ma össze, emlékezni Gubicz András jászkapitányra, akit nagyon szerettünk és tiszteltünk. A tiszteletnek egyik szép példáját mutatja Nemes József regnáló jászkapitány és feleségének azon nemes lelkű cselekedete, amely révén Gubicz András halálának egy éves évfordulóján saját költségükön egy márvány emléktáblát állíttanak. A tábla elkészült és felállításra került, itt a Művelődés Háza előtti parkban, a redemptios emlékmű szomszédságában. Önzetlen adományukért köszönet illeti Nemes József jászkapitány urat és kedves feleségét, Ilona asszonyt.

Az elkövetkező évtizedekben most már ez a tábla is őrzi Gubicz András jászkapitány úr emlékét, s hirdeti az utókornak elvülhetetlen érdemeit. De megmarad emléke mindnyájuk szívében és emlékezetében is.

Tisztelt emlékező gyülekezet! He-lyezzük hát el a tisztelet koszorúit, virágait Gubicz András jászkapitány úr itt felállított emléktáblájánál. S tartsuk meg őt továbbra is jó emlékezetünkben!”

Iris

Kürti László – Terék József: *Lajosmizsei népdalok és vallásos népelemek Szomjas-Schiffert György gyűjtése 1955-ből* Lajosmizse: Helytörténeti és Kulturális Egyesület, 2021 kották, fotók, DVD-Rom, 194 old.

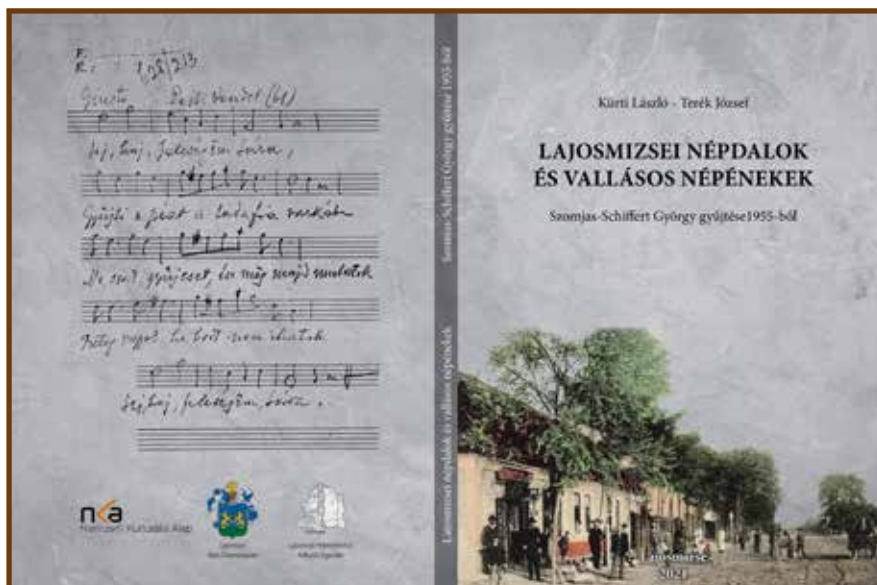
2021 novemberében ünnepélyes ke-
reték között mutatták be a lajosmizsei
művelődési házban Kürti László pro-

Dr. Kürti László előadása a könyv születéséről
Fotó: Schmidt János

fessor és Terék József népzene-
kutató és tárogatóművész szerkesztésében a
fenti kötetet. Az anyag rendszerezé-
sét, szerkesztését és megjelentetését
a Nemzeti Kulturális Alap támogatá-
sa tette lehetővé. Szomjas-Schiffert
György (1910–2004) 1955. május 13 és
16. között Lajosmizsén végzett terep-
munkát. A népzene-
kutató munkássá-

ROM-on jó minőségben (ez a Zenetu-
dományi Intézet munkatársait dicsé-
ri) hallgatható. A rögzített énekek hű
képet adnak a település és közvetlen
környéke vokális értékeiből, melyek
sokrétűek, és rendszerezés szempont-
jából is figyelemre méltóak. Az úttörő
vállalkozás 13 idős korú lajosmizsei
adatkezelő tudását érzékelteti. Több-
ségük még a 19. század utolsó évtize-
deiben született, az énekek egy részét
még szüleitől, nagyszüleitől tanulta.
Mivel Lajosmizse törzsökös lakossága
Jászberényből települt a 19. század kö-
zepén, a katolikus vallásos népelemek
hagyománya magától értetődő. Ezek-
ből 17 darab található a kötetben, és
a régi búcsújáráshoz (Mátraverebély,
Máriapócs, Máriabesnyő, Jászberény,
Petőfiszállás) kötődtek. A római ka-
tolikus népelemek eredetét vizsgálva
kijelenthetjük: többségük ismert, ám
többük évszázadokra visszavezethe-
tő egyházi liturgikus dallam. Ez jól
követhető a Varga Istvánné Szalóki
Teréztől gyűjtött *Előttünk tündöklök Jé-
zus keresztye* kezdetű énekből. Az ének
divatos lehetett a búcsújárók körében,
így Szomjas-Schiffert még Fejes Pé-
tertől is lejegyezte. A búcsújárók sze-
rint az éneket csak akkor kezdték el

A könyv borítója

gának eredményeképpen, 119 dallam
és annak számos változata került köz-
readásra a hiteles, korabeli dokumen-
tációk felhasználásával. A lejegyzett
énekek, a kötet részét képező DVD-

énekelni, amikor elmondásuk szerint
„föltűnt a keresztye az úton”. Varga Ist-
vánné az éneket 1905-ben tanulta Bal-
la János búcsúvezetőtől. A zenetörté-
neti kutatás bizonyította a magyar

nyelvterületen általánosan ismert parlando-rubato húsvéti és búcsújáró vagy búcsús énekekről, hogy fríg dallam, az ún. Rákóczi-dallamkörhöz tartozik. Egy változata táncdallamként már a Kájoni-kódexben (c. 1634–1671) felbukkan. Szövegvariánsa pedig még messzebbre, a középkori hóraskönyvekből ismert liturgikus „Salve mundi salutare” kapcsolatára utal.

A vallásos népi énekek mellett jelentős számban találhatunk lakodalmi és szerelmi dalokat, táncdalokat, betlehemes énekeket, gyermekjátékokat, kevésszámú régi és új stílusú balladát vagy annak töredékét, illetve katonanótákat. A betlehemes játékok dallamai, összesen öt ének, szintén gazdag hagyományról tanúskodnak. Az eddig felgyűjtött szöveg régi betlehemes szokást idéz – négy pásztor, három angyal, háziak szereplése –, így egy sajátos folklórhagyomány rekonstruálható, amely a 19. századi használatra és a Duna-Tisza közi, valamint jázsági gyökerekre utal. A pásztorok például a *„Jászbirinyi jó emberek vagyunk mi”* beköszöntő formulával térnek be a háziakhoz. Ez utóbbit példázza még Szomjas-Schiffert 68 éves adatközlője, aki édesapjától (Szalóki László) hallotta a *„Hallod-e, te bojtár, ugorj a talpadra”* dalt, aki ezt még gyermekként Jászberényben tanulta az 1840-es években.

Egyes katonanóta pontos történeti eseményhez köthető. Ezt bizonyítja például a *„Szépen szól a 38-as banda”* vagy a *„Megszólt a 38-as banda”* című katonanóta (egy korai gramofon-felvételen 32-es banda hallható). E dal a folklorista pap Kálmány Lajos szerint eredetileg Kossuth-nótaként élhetett. Valóban, a 19. századi variációk között Kossuth Lajos, majd Ferenc József császár neve egyaránt felbukkan. Az teszi érdekessé Nagy Erzsébet és Pesti Vendel énekét, hogy „Bosnyákország”-ot és „bosnyák lány”-t említenek. Ez a Monarchia hadserege által 1878-ban megszállt Bosznia-Hercegovinára utal. A pásztor-és betyárdalok a 19. századi pusztai élet zenei hagyományának értékes maradványai.

A sokáig „hagyománytalannak” tartott új községek közül Lajosmizse emelkedik ki páratlan zenei anyagával Szomjas-Schiffert György gyűjtésének köszönhetően. A lajosmizsei dalok nagytöbbségéről elmondható az, hogy általánosan alföldi, Duna-Tisza közi variánsok. Az anyag összehasonlítása és kiértékelése Kálmán Lajos Kecs-kemét környéki és Szomjas-Schiffert György kiskunhalasi népdalgyűjtésével, esetleg távolabbi dél-alföldi vagy

Tápió-mentén ismert dalkincssel egy másik, alaposabb elemzés része lehet a jövőben. Ehhez hasonlóan: a lajosmizsei gyűjtés darabjait a jázsági népdalokkal együtt lesz majd érdemes összevetni. Annyi azonban már bizonyosnak tűnik: a gyűjtemény igen változatos és kevert összetételű folklóranyag, amelyben a környékbeli és távolabbi régiók népdalai egyaránt megtalálhatóak. Ez is jól illusztrálja, hogy a lajosmizsei adatközlők híven megőrizték a jázsági énekhagyományt, és gazdagították is azt az átvett környékbeli dalokkal, szokásokkal.

A kutatási körülmények nem tették lehetővé Szomjas-Schiffertnek az alaposabb gyűjtést. Nincsenek régi pásztoresemények az adatközlők között, ahogyan a muzsikusdinasztiák tagjai sem, így a hangszeres népzene sem ismerhette, ismerhették meg. Hasonlóan nagy vesztesége a népzene kutatásnak az, hogy a gyűjtő nem kereste fel a szomszédos Ladánybenét, amely teljes egészében Jászládányból települt, és Kerekegyházát, amely viszont a jázsárok szállásiak énektudásáról adhatott volna számot.

A kötet végén az adatközlők felsorolása, a népdalok adatainak táblázata, és a betűrendes mutatója található. A népzenei anyag lektorálást dr. Fehér Anikó végezte el, a kivitelezés pedig a Tápió Nyomda szakmai munkáját dicséri. A kötetet Baskó András polgármesteri köszöntője vezeti be. Ezt követi professzor Kürti László történeti-néprajzi tanulmánya, majd Terék József népzenei elemzése. A helytörténeti kutatás fontosságát mutatja egy archív fotósorozat, amely a 20. századi nagyközség változó és változatos zenekultúrájáról ad számot. A Lajosmizsei népdalok és vallásos népelemek nemcsak úttörő vállalkozás, hanem ahogyan Terék József fogalmaz: *„Magyarország számára is hiánypótló kulturális örökségvédelmi kiadvány, hiszen ismét közkinccsé válik Szomjas-Schiffert György Lajosmizsén, 1955-ben végzett munkássága, melynek eredményeképpen a közreadott kották, szövegek, valamint archív hanganyagok által megismerheti mindenki a korabeli Lajosmizse területén élő emberek életmódját, sorsát, gondolatait, tájnyelvi értékeit, melyek mindegyike fontos üzenetet hordoz a 21. század embere számára: ismerjük meg múltbéli értékeinket, merítsünk belőle a jelenben és fordítsuk mindezt a jövő nemzedéke számára, a köz javát szolgálva!”*

Miskolczi Mária néprajzkutató

Helyi értékek napja a kunszentmártoni járásban

Nagyon szép és felemelő ünnepségre került sor 2021. október 2-án, szombaton Kunszentmártonban a Szabó Gyula Művelődési Házban. A helyi érték napjának megtartására került sor, amelyen Kunszentmárton és a járás egyéb települései bemutatkozhattak, megmutathatták a helyi értéktárakba bevett értékeket, sajátosságokat, amelyek a település múltját, anyagi és szellemi értékeit, a lakosság önazonosságát, identitását szolgálja. Nagyon fontos és lényeges dolgok ezek a mai felfordult, elgépiesedett, értékeken átgázoló világunkban.

A rendezvény délelőtt 10 órakor kezdődött a Szabó Gyula Művelődési Házban. Szabó Gyula (1930–2014) Kunszentmárton nagy szülöttje, a Nemzet Színésze, Kossuth-díjas színművész, akire méltán lehetnek büszkéek a kunszentmártoni (és mesterszállási) emberek, hiszen belopta magát úgy a gyerekek, mint a felnőttek szívébe. A *Magyar népmesék* feledhetetlen hangú mesélője, az igazságosztó népi hős, Buga Jakab *A Tenkes kapitánya* című filmben, a *Robog az úthenger* dörzsölt Józsiája, a *Kinek a törvénye* című film gátlástalan kommunista kiskirálya, alföldi citerás betyár és Deák Ferenc ábrázolása egyként belefért művészi skálájába. Jeles szinkronszínész is volt, *Columbo* nyomozó magyar hangja mindannyiunk régi jó ismerőse.

A rendezvény háziasszonya *Dezső Dóra*, a kultúra fáradhatatlan munkása volt. A regisztrálás után a vendégek színes fotókon megtekinthették a már a megyei értéktárba is felvett nagykun értékeket: a kunszentmártoni Balla Tibor tekerő- és citeraművész, a türkevei Korda- és Finta-testvérek tevékenysége, az országos hírű Juhászfesztivál, a mezőtúri Badár Balázs kerámikus vagy a földikutya-populáció.

De lehetett reggelizni finom szendvicseket és a kunszentmártoni barátfülét, de lehetett kávézni is. Nagyon szép volt a helyi kiállított anyag is, a híres kunszentmártoni szücsök munkái, Bozsik Kálmán-kerámiák, Barna Gábor és Józsa László könyvei, Seres Katalin zsírkrétarajzai és *A pusztai vadóc* című könyve, Ország László kézimunkái és Mucsi Ferenc kerámiái. De gazdag és szép volt az öcsödi és a tiszakürti kiállítás is.

Dezső Dóra beköszöntő szavai után a szintén kunszentmártoni értékek közé tartozó Balla Tibor tekerő- és citeramuzsikájában gyönyörködhetek a résztvevők.

Ezután *Wenner-Várkonyi Attila* Kunszentmárton polgármestere mint házigazda megnyitotta a rendezvényt. Röviden ismertette a város történetét, s örömét fejezte ki, hogy sikerült ezt a rendezvényt megszervezni, amelyet 2019-re terveztek, de a vírus miatt elmaradt. Ezután köszöntötte Farkas Ferencet, Jászapáti város polgármesterét és feleségét, hiszen 2014 óta Jászapáti és Kunszentmárton testvértelepülések. Ezután *Rózsa Lajos*, a Megyei Közgyűlés tagja köszöntötte a vendégeket, és a helyi értékek fontosságáról beszélt, amelyek megőrzése, megélése és felmutatása nagyon fontos feladat napjainkban. A mai kormányzatnak is fontos célja a vidék lakosságának anyagi és kulturális felemelkedése. Ezután *Farkas Ferenc*, Jászapáti polgármestere köszöntötte a vendégeket és örömét fejezte ki, hogy részt vehet a testvértelepülés szép és felémelő ünnepségén.

A megnyitó beszédek és köszöntések után Jászapáti város (ahonnét őseink Kunszentmártonba jöttek) egy fontos kulturális értékében gyönyörködhetünk, több mint félóráig. A Jászapáti Ifjúsági Néptáncgyűttes lépett fel gyönyörű jászági táncokkal és gyönyörű jász viseletekben, amelyek használata az utóbbi évtizedekben „jött divatba” úgymond, elsősorban dr. Bathó Edit etnográfus példamutató tevékenysége által. A táncosok szinte életre keltették a jászok történetét, kitáncolták évszázadok reményeit, kínjait, örömeit, fájdalmait, áhítatát, küzdelmeit, könnyeit és mosolygását, eltáncoltak munkát, szerelmet és halált. A közönség hatalmas tapssal köszönte meg a vérpezsdítő táncokat, énekeket és zenét.

Ezután *dr. Horváth Zsolt* (Hungarikum Bizottság, Budapest) tartotta meg előadását a hungarikum mozgalomról, az ér-

téktárakról, tapasztalatokról és néhány jól bevált gyakorlatról. Majd *Rónyai László*, a Nemzeti Művelődési Intézet Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Igazgatóságának igazgatója előadása következett az értéktárak megszervezéséről. Ezután *dr. Barna Gábor* professzor, néprajztudós beszélt a kunszentmártoni értékekről, mint az értéktár vezetője és lelkes szervezője, aki maga is Kunszentmárton egyik kulcsberek és nagy értéke.

Ezután következett Kunszentmárton 300 éves újraterülepülési emlékművének megkoszorúzása. Ez az emlékmű 2019-ben készült el, egy vörösmárvány kereszt a templom mellett, ahol régen az első „megszállókat” temették el, így Radics István jászapáti bírót is. Itt Farkas Ferenc Jászapáti polgármestere méltató szavai után következett az emlékmű megkoszorúzása. Itt Farkas Ferenc, Wenner-Várkonyi Attila polgármesterek, valamint dr. Barna Gábor professzor koszorúzott. Közben méltóságteljesen megkondult a Nagytemplom harangja, mintegy fokozva a koszorúzás ünnepélyességét. A déli harangszó elhangzása után az emberek áhítatos szívvel és emelkedett lélekkel elénekelték nagy nemzeti imádságunkat, a Himnuszot.

Ezután a közönség visszavonult a Szabó Gyula Művelődési Házba, ahol következett a ünnepi ebéd, amelyben megismerhették a résztvevők Kunszentmárton és a környék gasztronómiai értékeit is. A barátfüle után finom marhapörkölt, töltöttkáposzta, rántott szelet és egyéb finomságok várták a szellemi munkában megéhezett kedves vendégeket, bizonyítva, hogy a kunszentmártoniak mindig mesterei voltak a sütésnek-főzésnek, a finom ételek elkészítésének. A barátfüle és a csíramálé egyébként bekerült a kun-

szentmártoni értéktárba. A finom ebéd után ki-ki egy kávé elfogyasztásával igyekezett szellemi frissességét fenntartani.

Amire szükség is volt, hiszen dr. Barna Gábor professzor, néprajztudós két gyönyörű könyvet mutatott be, amelyeket ő is szerkesztett és részben írt is. Az *Örökségünk Kunszentmárton értéktárából 1. és 2. kötet*e került bemutatásra, amelyeket még újabb kötetek követnek majd. Ezekben dr. Barna Gábor mellett cikket írt Józsa László, Tóthné Barna Mária és Herczeg László könyvtáros, az értéktár bizottság egyik tagja is. Ezután a kunszentmártoni Nőklub énekkara gyönyörű népdalokat és nótákat énekelt, majd a *Helyi értékeink* című kiállítás megnyitása és megtekintése következett. Ezt követően dr. Barna Gábor egy-egy könyvekből álló ajándékcsomagot adott át a kiállító települések képviselőinek. Öcsöd község képviseletében részt vett többek között Jordán Ágnes néprajzkutató, a József Attila Emlékház vezetője, Pasztelyákné Izbéki Rózsa, a Pantó Antal Hagyományörző Klub vezetője és Gál Imréné Ilonka klubtag is.

Ezután kerekasztal-beszélgetésre került sor, amelyen részt vettek a megyei, a kunszentmártoni, az öcsödi és a tiszakürti értéktár bizottságok vezetői, tagjai, valamint az ünnepség vendégei. Ezt dr. Barna Gábor professzor vezette, aki többek között példaértékűnek említette a mesterszállási *Falufigyelő* több mint 30 éves működését, valamint a *Régi mesterszállási családok és Régi mesterszállási történetek* című könyveket. A kerekasztal-beszélgetésen sok gyakorlati dolog megbeszélésre került, például az is, hogy milyen fontos szerepük van a kulcsbereknek egy-egy település kulturális életében, a szellemi értékek éltetésében és továbbadásában. S arról, hogy ahol még nem működik települési értéktár, ott igyekezzenek azt létrehozni, hiszen minden településen vannak épített, természeti, szellemi, művészeti értékek és jeles alkotó emberek is. A jelen kormányzat célja is az, hogy ezzel is erősítse a magyar vidék életképességét, az emberek önzonosságát, szülőföldszerepét és erkölcsi értékeit.

A nap méltó befejezése volt *Dezső Dóra* és *Szűcs Miklós* szép műsora a szülőföld szeretetéről, amelyben Dezső Dóra a magyar költészet nagy alakjait szólaltatta meg, mint Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Ady Endre, Reményik Sándor, József Attila és Radnóti Miklós. Szűcs Miklós pedig gyönyörű magyar népdalokat válogatott az alkalomhoz illően. A zárszót dr. Barna Gábor professzor mondta, jó és hasznos munkát kívánt mindenkinek a maga munkájában, a maga településén, a maga hivatásában és küldetésében.

Kovács János helytörténeti kutató

PARASZTHÁZ ELADÓ

Kiskunlacházán egy 1856-ban épült, felújított néprajzi parasztház, gazdag gyűjteménnyel, életjáradék fejében eladó. Érdeklődni lehet: 30/279-5779

Szatócsbolt Múzeum nyílt a régi Perlaky-házban Jászapátin

Szatócsbolt, Boltmúzeum – Közöségi tér nyílt az egykori polgári Perlaky-házban Jászapátin. Az önkormányzat évekkel ezelőtt célul tűzte ki az Istvánkirályúton található értékes épületek megmentését, a homlokzati elemek, ornamentikák visszahelyezését.

tevékenységet is folytatott, a környező települések boltjait is ellátta áruval. Kereskedése azonban nem működhetett sokáig, mert 1948-ban államosították az üzletet a raktárhelyiséggel együtt. A boltmúzeumban bemutatják a 20. század első felében Jászapátin működő ke-

nepségén elsőként Pócs János, a térség országgyűlési képviselője mondott köszöntőt, melyben kiemelte a város hagyományait őrző fejlesztés jelentőségét. A projektet még alpolgármesterként Borbás Zoltán, a megyei közgyűlés alelnöke álmodta meg, aki az eseményen felidézte a Perlaky-ház történetét, és köszönetet mondott a családnak az elképzelések támogatásáért. Farkas Ferenc polgármester elmondta, hogy a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeummal együttműködve alakították ki a boltmúzeumot az épületben, ahol korabeli tárgyak is helyet kaptak. Dr. Török Róbert, a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum igazgatója köszöntőjében hangsúlyozta, hogy nemcsak egy szatócsbolttal, hanem olyan közösségi térrel gazdagodott a város, amely összehozza az embereket. A múzeum munkatársai szintén részt vállaltak a bolt hiteles rekonstrukciójában, tudományos és ismeretterjesztő élő interjú tartalom kidolgozásában. A Perlaky-házból az 1970-es években begyűjtött régi tárgyak, eszközök visszakerültek egykori helyükre, így már a boltmúzeum tárgyi emlékeit gyarapítják. A kézművesházként is funkcionáló közösségi tér helyet ad majd a városban működő kézműves köröknek. A két foglalkoztató egyikeben hímző, csipkeverő és varró műhelyt, míg a másikban fafaragó és modellező műhelyt alakítanak ki, ahol az

A Szatócsbolt Múzeum ünnepélyes átadása

Fotó: Illés Anita

Ezzel a huszadik század eleji településképet és a kor hangulatát szeretnék visszaállítani. Pályázati támogatásból felújították többek között a Horváth-házat, ahol jelenleg a bölcsőde működik. Megújult a Korsós-ház és befejeződött a Perlaky-ház rekonstrukciója is, melyet október 29-én ünnepélyes keretek között adtak át. Az évekig üresen álló ingatlant az önkormányzat megvásárolta a családtól, majd a terület- és településfejlesztési operatív program pályázatán elnyert mintegy száznegyvenmillió forintból felújította az épületet. Az értékörző beruházásnak köszönhetően a Perlaky-ház új funkcióval bővült, a helyi értékek erősítésén túl turisztikai célokat is szolgál. A Szatócsbolt Múzeumban régi idők boltjainak hangulatát idézik fel, ahol kiállítással állítanak emléket az 1910 és 1950 között jellemző kereskedelmi kultúrának. A gyűjtemény gazdag anyagából megtudhatjuk, hogy a Sopron megyéből származó üzletember, Perlaky József jászapáti születésű felesége, Vágó Piroska révén került a városba. Impozáns megjelenésű üzlete valamikor három üzletrészből és egy raktárból állt, a helyiek körében nagy népszerűségnek örvendett. Perlaky József később nagykereskedői

reskedelmi vállalkozásokat. A Perlaky család üzlete mellett ismertetik többek között Csécsai János cukrászdájának, Koczka Andor könyv-, papír és írószer

Kiállítással emlékeznek a régi kereskedelmi kultúrára

Fotó: Illés Anita

kereskedésének, valamint Varga Aladár boltjának történetét is. A Jászapáti a Mi Városunk Alapítvány kiadásában jelent meg a Régi idők boltjai című kis füzet, amelyben három nagyobb üzletet, Varga Aladár, Perlaky József és Koczka Andor boltjait mutatják be.

A Szatócsbolt Múzeum avató ün-

érdeklődők kipróbálhatják ezeket a kézműves tevékenységeket és megismerkedhetnek a jász motívumvilág kincseivel, a Jászság hagyományaival. A szalagátvágást követően Kocsis Sándor plébános megáldotta a megújult Perlaky-házat.

Illés Antia újságíró

Egyesületi kirándulás Ceglédre és Jászkarajenőre

Lapunk szerzői

Baráti társaság, érdekes látnivalók, kifogástalan idegenvezetés, kellemes időjárás, ízletes ebéd. Egy tökéletes kirándulás „hozzávalói” mind rendelkezésre álltak szeptember 18-án, így a Jászsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület tagjai újabb emlékeztető napot töltöttek együtt – ezúttal Cegléden és Jászkarajenőn.

Az „Alföld Kapuja” megnevezéssel büszkélkedő város szlogenje szerint „Cegléd több mint gondolnád”. A városban töltött tartalmas nap a vendégcsalogató formula valóságának meggyőző bizonyítékát adta.

A több mint 100 éves impozáns városháza elegáns dísztermében tartott várostörténeti tájékoztatást követően az egyesület tagjai a Kossuth Múzeumba látogattak. A múzeum az ország leg gazdagabb Kossuth-gyűjteményével,

lis Örökség Nemzeti Jegyzékére.

A zeneművészek és zenebarátok körében nemzetközi hírnévnek örvendő ceglédi evangélikus templom Bach-organája. Az egyesület tagjai egy rövid komolyzenei bemutatón gyönyörködhetek a neves hangszeren előadott ismert darabokban.

A köztéri szobrok közül a város első köztéri szobra, az 1902. szeptember 18-án felavatott Kossuth szobor külön kiemelés érdemel. Avatásán Kossuth Lajos két fia is jelen volt, másolata pedig New Yorkban található. A szobor az ismert ünnepségeken túl egy helyi hagyománynak is helyszíne. A ceglédi nők minden évben szegfűsokorral emlékeznek itt meg Kossuth haláláról.

Ceglédtől egy ízletes ebéddel búcsúzva „hazai tájakra”, a testvértelepülésre, Jászkarajenőre vezetett az út. A Nagybaldogasszony templom megtekintése

Dr. Bartha Júlia néprajzkutató, Karcag
Dr. Bathó Edit néprajzkutató, a Jász Múzeum igazgatója, Jászberény
Bognár Mária újságíró, Budapest
Csörgő Terézia, a Lehel Vezér Gimnázium nyugalmazott kémia-biológia szakos tanára, Jászberény
Farmosi László amatőr költő, Hatvan
Illés Anita újságíró, Jászberény
Dr. Kiss Henriett zenetörténész, Jászberény
Kovács János helytörténeti kutató, Mesterszállás
Dr. Körei Nagy Katalin hagyományörző, Jászberény
Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény
Miskolczi Mária néprajzkutató, Lajosmizse
Sárközi Ágnes helytörténeti kutató, Jászberény
Dr. Selmeczi László nyugalmazott régész, Budapest
Dr. Szabó János helytörténeti kutató, Kunszentmárton
Vincze János Farkas levéltáros, Szolnok

Csoportkép a jászkarajenői templom előtt

Fotó: Körei Nagy Kristóf

Kossuth Lajossal és családjával kapcsolatos relikviákkal rendelkezik. A tárlatot bemutató igazgatónőt, Reznák Erzsébet történészt név szerint is meg kell említeni magával ragadó, informatív előadása miatt. Minden magyar település őrzi Kossuth emlékét utcanévvel, köztéri szobrokkal, intézménynevekkel, azonban Cegléden a Kossuth-kultusz megérinti a látogatót. Kossuth Lajos 1848. szeptember 24-én mondott toborzóbeszéde indította útjára ezt a hagyományt, melynek méltó elismeréseként a „Kossuth-kultusz ceglédi hagyománya” 2014. évben felkerült az UNESCO Szellemi Kulturá-

után Palya István polgármester kőtetlen beszélgetés során ismertette a település közelmúltbeli eredményeit, valamint fejlesztési koncepcióit. A két település közötti élő kapcsolatnak köszönhetően a közös élmények felelevenítésén túl újabb lehetséges jövőbeli programok is megfogalmazódtak.

Az eseményekben gazdag nap igazolta azt a klasszikus igazságot, mely szerint tartalmas programokért és új élményekért nem kell messzi tájakra utazni, a bennünket körülvevő értéket kellő nyitottsággal felfedezhetjük.

Dr. Körei Nagy Katalin hagyományörző

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2022. február végén jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb 2022. január 21-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

Lapunk a Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma, a Jászsági Önkormányzatok Szövetsége, a Nagykun Hagyományörző Társulás és a személyi jövedelemadó 1 %-nak támogatásával jelenik meg.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor,
Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett
Előkészítési munkák: Bugyi Gábor,
Papné Varga Bernadett

A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.

Tel./fax: 57/502-610

E-mail: jaszmuzeum@gmail.com

www.jaszmuzeum.hu

ISSN 1218-9553

Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió
Kft. Tel.:30/230-4521 • www.ccstudio.hu